

**MUSIIKKI MUISTOJEN JA KOKEMUSTEN HERÄTTÄJÄNÄ
IKÄÄNTYNEILLÄ**

Laura Partamies

Maisterintutkielma

Musiikin laitos

Kevät 2015

Jyväskylän yliopisto

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin laitos
Tekijä – Author Laura Partamies	
Työn nimi – Title Musiikki muistojen ja kokemusten herättäjänä ikääntyneillä.	
Oppiaine – Subject Musiikkitiede	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2015	Sivumäärä – Number of pages 59
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tässä maisterintutkielmassa on selvitetty, millaisia muistoja musiikki nostattaa ikääntyneillä. Tutkimusotteeseen on vaikuttanut ymmärtävän psykologian sekä fenomenologian avoin tutkimusasenne muistojen tutkimiseen. Tutkimustulokset on koottu haastattelemalla päiväkeskuksen asiakkaita. Haastattelut rakentuivat ikääntyneiden itse nimeämiensä kappaleiden kuuntelusta ja niistä nousseiden muistojen hyvin vapaasta keskustelusta. Tämän lisäksi haastattelun lopussa on kysytty, miten ikääntyneet kokevat musiikin olevan osa muistelemistaan sekä heidän kokemustaan haastattelumetodin mielekkyydestä.</p> <p>Musiikin auttaa herättelemään etenkin omaelämäkerrallisia muistoja. Ikääntyneet kokevat muistelemisen tärkeäksi ja musiikin auttavan muistelussa. Haastateltavat ilmaisivat, että haastattelussa käytetylle metodille olisi tilausta ikääntyneiden arjessa. Haastatteluista nousi myös selkeästi esille, että musiikki toimii ikääntyneillä herkistäjänä oman elämän reflektoinnissa ja eletyn elämän hahmottamisessa kokonaisuutena. Tutkimuksen tarkoitus oli puhtaasti tiedonkeruullinen, mutta musiikkiterapiallista aspektia ei voida sulkea tällaisesta laadullisesta, avoimesta ja ymmärtävästä tutkimuksesta.</p> <p>Tutkimustulokseni osoittavat, että musiikilliselle muistelutoiminnalle olisi tilausta ikääntyneiden terveyspalveluissa. Tutkimukseni on yksi osoitus siitä, miten erilaista musiikillista aktiviteettia voi soveltaa ja käyttää kattavammin ikääntyneiden palvelujen osalta.</p>	
Asiasanat – Keywords Musiikki, ikääntyneet, muistot, muistelu, reflektointi	
Säilytyspaikka – Depository JYX	
Muita tietoja – Additional information Muisti, kokemus	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	3
2 IKÄÄNTYMINEN.....	5
2.1 Muistin rakenne, toiminta ja muutokset ikääntyessä.....	6
2.2 Tapahtumamuisti ja omaelämäkerrallinen muisti.....	8
2.3 Musiikki, muisti ja ikääntyneet.....	8
3 KOKEMUS, MUISTOT JA NIIDEN TUTKIMUS FENOMENOLOGISESTA NÄKÖKULMASTA.....	10
3.1 Fenomenologisen tieteenteorian taustaa.....	11
3.1.1 Eksistentiaalisen fenomenologian analyysimalli.....	12
3.2 Fenomenologinen musiikintutkimus.....	13
4 TUTKIMUSMENETELMÄT.....	14
4.1 Haastateltavat.....	14
4.2 Aineiston keräämisen vaiheet.....	15
4.3 Haastattelukysymykset.....	16
4.4 Soittolistat eli haastatteluissa kuunnellut kappaleet ja niiden valinta.....	16
5 HAASTATTELUT.....	18
5.1 Maija.....	20
5.2 Jukka.....	21
5.3 Tapio.....	23
5.4 Olli.....	24
5.5 Aino.....	26
5.6 Alma.....	27
5.7 Pentti.....	29
5.8 Ritva.....	31
5.9 Haastattelujen teemoja.....	32
6 MUSIIKKI MUISTOJEN JA KOKEMUSTEN HERÄTTÄJÄNÄ.....	34
7 ELETYN ELÄMÄN REFLEKTOINTI MUSIIKIN KAUTTA	39
8 POHDINTA	45
8.1 Tutkimuksen luotettavuudesta.....	45
8.2 Musiikkiterapiaa tiedonkeruullisesta aspektista?.....	46
8.3 Päättäntö.....	48
LÄHTEET.....	51

1 JOHDANTO

Elinajan odote Suomessa on pidentynyt vuosien 2000-2011 välillä kahdella vuodella (ks. Sihvonen ym. 2013). Iän kertyessä sairauksien määrä lisääntyy ja haasteena on useista taudeista aiheutuvien oireiden runsaus. Terveyttä edistävät toimenpiteet kohdistuvat usein ensisijaisesti lapsiin, nuoriin ja työssä käyviin, kun taas iäkkäiden palveluista puhuttaessa keskitytään enemmän sairaiden hoidossa ja toimintarajoitteisuuden edellyttämän avun turvaamisessa. Sairauksien pitkittyessä tai vaikeutuessa yhä useampi ikääntynyt kohtaa arkielämää vaikeuttavia selviytymisongelmia. Selviytymisongelmat muuttuvat asteittain toimintarajoitteiksi, joiden takia ikääntynyt ei pysty enää pitämään huolta itsestään ja joutuu ohjautumaan laitoshoitoon. (Helin 2013,432-434.) Laitoshoitopaikkojen ja hoitohenkilökunnan vähentyessä (ks. esimerkiksi Juvan vanhustenhuollon strategia 2012-2020,18) ja ikääntyneiden suhteessa kasvavan määrän noustessa yksilöllistä kuntoutusta tai hoitopaikkoja ei riitä jokaiselle, jolloin erityisen tärkeäksi nousevat kysymykset, miten ikääntyneiden terveyttä ja toimintakykyä voidaan ylläpitää, jotta pitkäaikaishoitoon joutumista voitaisiin välttää. Laitoshoitoon ohjautumisen tehokkaimpana ennaltaehkäisyinä pidetäänkin toimintakykyisyyden ja selviytymisedellytysten turvaamista, sairauksien varhaista toteamista sekä niiden tehokasta hoitamista, jolloin pelkkä terveydentilan hoitaminen on vain yksi osa prosessia (Helin 2013, 430).

Tulevaisuuden vanhustenhoidossa täytyy kiinnittää huomiota erilaisiin ja tehokkaisiin ennaltaehkäiseviin hoitomenetelmiin. Musiikin käytöstä esimerkiksi Alzheimerin tautia sairastavilla ikääntyneillä ollaan saatu hyviä tuloksia käytännön hoitotyössä (ks. Jukkola 1999, Simmon-Stern ym. 2010, Taipale 1999, Vink 2000). Musiikki ja muistin yhteyttä on tutkittu myös paljon (esimerkiksi Wang 2013, George & Coch 2011). Aikaisemmissa tutkimuksissa musiikin on todettu nostattavan muistoja ja tunteita kaikissa ikäryhmissä (Hays & Minichiello 2005, Janata ym. 2007, Laukka 2007, Schulkind ym. 1999), musiikin on jopa todettu nostattavan omaelämäkerrallisia muistoja ihmisillä, joilla on aivovaurioita (Baird & Samson 2013). Kovinkaan moni tutkimus ei kuitenkaan selvitä, mitä tai millaisia nämä musiikin nostattamat muistot ovat tai miten ikääntyneet kokevat musiikin olevan osa muistelemista.

Tämän tutkielman tarkoitus on lähteä valaisemaan musiikin avulla muistelun kokemuksellista puolta. Tarkoitukseni on selvittää myös, millaiseksi ikääntyneet kokevat musiikin kautta muistelemisen ja miltä näiden muistojen sekä musiikin avulla muistelemisen tuntuu. Näitä kysymyksiä olen selvittänyt haastattelemalla kahdeksaa Etelä-Savolaista

päiväkeskuksen asiakasta. Toteutin haastattelut kahdessa osassa, ensin kävin tutustumassa haastateltaviini ja pyysin heiltä kappaaleita, joita voisimme kuunnella varsinaisessa haastattelussa. Toisella kerralla toteutin varsinaisen haastattelun, jonka kuvasin videokameralla. Haastatteluissa kuuntelimme ensin musiikkia (3-5 kappaletta haastateltavakohtaisesti), jonka jälkeen haastateltavat saivat vapaasti kertoa muistoistaan ja kokemuksistaan.

Tutkimusta musiikin vaikutuksesta ja sen käytöstä vanhustenhoidossa on olemassa, mutta suurin osa tutkimuksista keskittyy laitoksissa asuviin tai heikommassa kunnossa oleviin vanhuksiin (Hayes & Minichiello 2005). Ikääntyneitä ja musiikin vaikutusta on myös tutkittu paljon myös musiikkiterapian näkökulmista, mutta suurin osa näistä tutkimuksista jakaa musiikin selkeisiin osiin, joita tutkitaan, esimerkiksi laulun sanojen muistamiseen, rytmin toistamiseen tai melodiakulun hahmottamiseen (ks. Cuddy ym. 2012; Simmon-Stern ym. 2010; Vink ym. 2000) Tutkimuksessani en halua korostaa musiikkiterapiallista näkökulmaa tai musiikin roolia hoitomuotona, vaan tahdon tuoda esille muistoja ja sitä, miten ikääntyneet itse kokevat musiikilla olevan merkityksestä muisteluun. Tutkimuksessani keskityn myös siihen, miten musiikki kokonaisuudessaan nostattaa muistoja sekä kokemuksia.

Käytän tutkimuksessani fenomenologisen erityistieteen lähestymistapaa kokemuksen tutkimiseen, koska se pyrkii tavoittamaan, ymmärtämään sekä kuvaamaan kokemusta kokonaisvaltaisena ilmiönä. Tästä näkökulmasta, eli musiikin nostattamista kokemuksista, ei ole myöskään tehty paljoa aikaisempaa tutkimusta fenomenologian saralla. Haastateltavani ovat eläneet hyvin erilaisessa maailmassa kuin mitä elämme nyt ja heille on kertynyt elämänsä aikana paljon elämäkokemusta, jollaista meidän ei ole mahdollisuutta enää kokea. Meillä on kuitenkin vielä mahdollisuus lähestyä ja ymmärtää näitä menneitä kokemusmaailmoja.

2 IKÄÄNTYMINEN

Monissa tutkimuksissa sana ”ikääntynyt” tai ”vanhus” heitetään lukijalle ilman selittelyä. Kaikkihan tietävät, millainen tällainen ihminen on. Arkikäsitys, geriatrinen määrittely ja ikääntyneiden itse asian kokeminen ovat kuitenkin hyvin erilaisia. Rajaa, milloin ihminen katsotaan vanhaksi, on vaikeaa arvioida etenkin ikävuosien kautta, sillä jokainen meistä ikääntyy eri vauhdilla. Lisäksi ikääntyneet eivät välttämättä koe itseään vanhaksi tai eivät halua samaistua vanhoihin ihmisiin (Palomäki 2004, 58). Geriatriassa ikääntymistä määritelläänkin monella tavalla, mutta siihen katsotaan liittyvän yhtenäisiä fysiologia, elimistössä sekä toimintakyvyssä tapahtuvia muutoksia. Kehon rasvanmäärä kasvaa ja lihas- ja luumassan osuus vähenee, lihasvoima ja kestävyys heikkenevät, jotka vaikuttavat siihen, että ihminen hidastuu toiminnaltaan. Myös aistit heikkenevät. (Suominen 2013; Sipilä ym. 2013; Kallinen & Kujala 2013; Korhonen 2013; Sorri & Huttunen 2013; Hyvärinen 2013.)

Ikääntymiseen liittyvät muutokset jaetaan geriatrisessa vanhenemista koskevassa keskustelussa sairauksien aiheuttamiin muutoksiin sekä niin sanottuihin normaalista vanhenemisestä johtuviin muutoksiin. Näiden kahden ikääntymisen aiheuttamien muutosten välisen rajan vetäminen on taas kuitenkin hankalaa monesta syystä, esimerkiksi pitkäaikaissairauksien määrän kohoamisesta iän myötä. Normaaliksi vanhenemiseksi tulkitaan terveyden säilyminen hyvänä iästä riippumatta. On kuitenkin harvinaista saavuttaa korkea ikä ilman kliinistä diagnoosia ja tutkimustyössä kohdataankin usein iän myötä yleistuviin sairauksiin liittyviä muutoksia. (Heikkinen, E. 2013, 393-395.) Toisaalta ikääntyneet eivät välttämättä koe itseään sairaiksi, vaikka heillä olisikin diagnoosi ja lääkehoito vaivaan. Iäkkäät voivat kokea olevansa täysin hyvinvoivia ja vaivoista vapaita, vaikka tämä hyvinvointi olisikin saatu aikaan lääkehoidolla (Heikkinen, R.-L. 2013, 393-405). Tutkimuksissa on todettu, että vanhoiksi itsensä tuntevat iäkkäät kokevat itsensä sairaiksi tai kärsivät jostain erityisestä ongelmasta, kuten aistien merkittävästä heikkenemisestä tai puolison kuoleman aiheuttamasta surusta. Vanhoiksi itsensä kokevat katsoivat kokemustaan negatiivisten asioiden ja tapahtumien kautta. Seurantatutkimuksessa kävi ilmi, että 85-vuotiaista enemmistö tunsi edenneensä vanhuuteen. (Heikkinen, R.-L. 2000.)

Gerontologian alalla kiinnostusta ja kritiikkiä on herättänyt Rowen ja Khanin käsite onnistuneesta vanhenemisestä, johon kuuluu vähäinen sairauksien määrä ja vähäinen sairauksiin liittyvien toimintavajavuuksien todennäköisyys, fyysinen kapasiteetti sekä

aktiivinen elämänote (Rowe & Khahn 1997). Käsitettä on kritisoitu elitistisenä, koska näillä kriteereillä onnistuvaa vanhenemista ei kovinkaan moni ikääntynyt saavuta (Heikkinen, E. 2013, 396). Tosin onnistuvaa vanhenemista voidaan pitää tulevaisuutta ajatellen tavoitteena, johon tulisi pyrkiä.

2.1 Muistin rakenne, toiminta ja muutokset ikääntyessä

Usein sanotaan vanhempien ihmisten olevan viisaita ja heitä arvostetaan tämän takia. Viisaus on saavutettu pitkän elämän aikana koettujen kokemusten ja sitä kautta opittujen asioiden sekä taitojen kautta. Vanhemmilla ihmisillä on kokemusta ajasta, johon meillä ei ole paluuta ja asioista, joita emme ole vielä oman ikämme kautta saavuttaneet. Ajatus viisaudesta on kuitenkin ristiriidassa yleisen käsityksen kanssa siitä, että vanhentuessa muisti huononee. Eihän viisautta voi olla, ellei ole oppinut joskus asioita. Eikä oppia voi ilman hyvää muistia. Vai voiko?

Muistamista ja oppimista tarkastellaan usein yhtenä kognitiivisena toiminnan kokonaisuutena ja informaation prosessoinnin teorioissa oppiminen määritellään muistin osaksi, vaikka se ei ole kuitenkaan suoraan verrannollinen muistiin (Schaie & Willis 1996). Oppimisen katsotaan olevan muistiin painamista ja tiedon tallentamista, vaikka se sisältää tärkeimpänä muistettavan aineksen ymmärtämisen ja liittämisen aikaisemmin opittuun tietoon tai kokemuksiin. Oppiessa ajattelussa tapahtuu jonkinlainen muutos ihmisen ajattelussa sekä käyttäytymisessä. Yleistettynä muistamisella taas tarkoitetaan yleensä muistiin varastoidun asian tai kokemuksen mieleen palauttamista, vaikka muistiprosessi ei ole näin yksinkertainen. Muistiprosessin vaiheisiin kuuluu aiemmin oppimisen yhteydessä mainittu muistiaineksen tallentaminen, varastointi sekä tämän muistiaineksen mieleen palauttaminen. Muistaminen on merkittävimpiä vaikuttajia oppimiseen, eritoten sen tuloksellisuuteen, mutta niin myös oppiminen on tärkeä osa muistamista. (Suutama 2013, 216.) Kuten Suutama (2013, 216) huomauttaa, ”mitään ei voi oppia ilman muistamista, mutta vähänkään monimutkaisempia asioita ei myöskään voi kunnolla muistaa ilman ymmärtävää oppimista”.

Muistoista puhuttaessa ei voida välttää muistista puhumista, sillä arkikielessä muistilla tarkoitetaan yleensä kokemusten ja asioiden tietoista muistamista (Koivisto 2006, 195). Muistia ja muistin rakennetta esitellään eri tavoin tutkimuskirjallisuudessa, mutta yhteneväinen linja löytyy muistin jakamisessa lyhyt- ja pitkäkestoiseen muistiin. Pitkäkestoinen muisti jaetaan usein myös semanttiseen, eli tietomuistiin, ja episodiseen, eli tapahtumamuistiin (Tulving 1987). Tietoisia muistamisen lajeja, eli jossa muistamisen tapahtumat pystytään palauttamaan mieleen ja kuvaamaan niitä, kutsutaan

tutkimuskirjallisuudessa joko deklaratiiiviseksi (Squire 1992) tai eksplisiittiseksi muistiksi (Tulving 1987). Muistiin tallentumisen tapahtuman tiedostamattomia tai heikosti tiedostettuja lajeja kutsutaan taas ei-deklaratiiiviseksi (Squire 1992) tai implisiittiseksi (Tulving 1987) muistiksi.

Ikääntyessä muistiprosessin vaiheista (mieleen palauttaminen, varastointi, tallentaminen) heikkenee muistiin tallentuminen, mutta myös mieleen palauttaminen. Eritoten iäkkäillä on huomattu olevan vaikeuksia vapaassa mieleen palauttamisessa. Toisaalta jos mieleen palauttaminen on yhteydessä epäjärjestelmälliseen muistiaineksen tallentamiseen ja muistista hakuun, ei mieleen palauttaminenkaan voi olla täydellistä. Varastointi, eli kyky säilyttää pitkäkestoisessa muistissa sinne onnistuneesti tallennettua tietoa, vastustaa parhaiten ikääntymisen vaikutuksia. (Suutama 2013, 216-219.)

Lyhytkestoinen muisti jaotellaan primaariseen muistiin, työmuistiin ja jossain tapauksissa vielä aistimuistiin. Aistimuistin, eli sensorisen muistin, tarkoituksena on eritoten näön ja kuulon avulla saadun tiedon siirtäminen eteenpäin edelleen työstettäväksi, suoraan muistikuvan tallentamiseksi tai hävitettäväksi. Aistimuisti on lyhyin muistin muoto ja se kestää korkeintaan muutamia sekunteja. Ikääntymisen vaikutusta aistimuistiin ei ole löytynyt, tosin yhteyttä on tutkittu hyvin vähän. (Suutama 2013, 217-218.) Primaarinen muisti on tarkoitettu säilyttämään muistissa sellaista informaatiota, jota tarvitsemme hyvin vähän aikaa, korkeintaan minuutin, esimerkiksi puhelinnumeron muistaminen. Ikääntymisen ei ole havaittu vaikuttavan primaariin muistiin oikeastaan ollenkaan. Työmuistissa säilytetään ja prosessoidaan uutta informaatiota samanaikaisesti. Työmuisti on ajallisesti ja määrällisesti äärimmäisen rajallinen ja ikääntyminen aiheuttaa siinä selkeää heikkenemistä niin laadullisesti kuin kapasiteetillisesti. Uuden, vieraan informaation tallentaminen on vaikeaa sekä hidasta ja muuttuu vielä vaikeammaksi ja hitaammaksi mitä enemmän tietoa tulisi tallentaa muistiin lyhyessä ajassa. (Suutama 2013, 217-218.)

Toimitapamuistiin, eli proseduraaliseen muistiin, liittyvät tavat ja taidot ja se edustaa parhaiten pitkäkestoista muistia. Näiden taitojen ja tapojen muistaminen ei vaadi selkeää muistelemista vaan ne ovat automatisoituneet, eikä niiden oppimistilannetta tai -ajankohtaa pystytä välttämättä palauttamaan mieleen (Suutaman 2013, 218). Tästä hyvänä esimerkkinä on laulaminen. Tutkimuksissa ikääntymisellä ei ole huomattu olevan selkeitä vaikutuksia toimitapamuistiin, vaan opitut asiat säilyvät mielessä sitä paremmin, mitä enemmän niitä *tarvitaan ja kerrataan*, eli käytetään elämän aikana (Suutama 2013, 218).

Tiedostettuihin pitkäkestoisen muistin osiin kuuluu lisäksi episodinen eli tapahtumamuisti sekä semanttinen muisti, eli tietomuisti. Tietomuisti edustaa oppimiseen

perustuvaa muistia, johon sisältyy asiatietojen lisäksi kielelliset taidot, eikä ikääntymisellä ole huomattu merkittävää vaikutusta tähän muistin osaan jos opittuja taitoja kerrataan ja niitä tarvitaan osana arkea. (Suutama 2013, 218.)

2.2 Tapahtumamuisti ja omaelämäkerrallinen muisti

Tämän tutkielman kannalta tärkeimpänä muistin osana on episodinen eli tapahtumamuisti. Tapahtumamuisti on hankittu tietyssä paikassa tiettyyn aikaan ja siihen liittyy henkilökohtainen kokemus, kuten ajatuksia, tunteita ja tuntemuksia. Voidaan siis katsoa, että tapahtumamuisti sisältää koko henkilöhistoriamme (Suutama 2013, 218). Tapahtumamuistin avulla katsotaan aina taaksepäin ja se mahdollistaa omien kokemusten muistojen tallentumisen sekä mieleen palauttamisen. (Tulving 1993, 67). Valitettavasti tutkimuksissa on havaittu, että tapahtumamuisti on muistin osista selkeimmin heikkenevä ikääntymisen myötä. Heikkeneminen alkaa jo aikaisemmin varhaisemmassa aikuisiässä, mutta heikkenemisen voimakkuudessa on suuria eroja yksilöiden kesken. Tapahtumamuistin säilymisen edesauttamisen kannalta tärkeää on kokemusten *kertaaminen*, jolloin mielessä kerrattavat tapahtumat muuttuvat osaksi yksilöllistä tietovarantoa ja semanttista muistia. (Suutama 2013, 218.)

Tapahtumamuistin ja tietomuistin osaksi erotellaan vielä omaelämäkerrallinen eli autobiografinen muisti, joka sisältää henkilökohtaiseen elämään liittyviä tapahtumia ja tietoja (Suutama 2013, 218) sekä kokemuksellisesti tärkeiksi koetut muistot (Korkiakangas 2005, 137). Tämän muistin osan on ajateltu heikkenevän vain vähän biologisen ikääntymisen myötä kokemusten tunnelatautuneisuuden takia, joka edesauttaa muistiaineksen säilymistä. Etenkin lähimenneisyydessä tapahtuneet tärkeiksi koetut tapahtumat säilyvät hyvin ikääntyneenkin muistissa. Kaukomenneisyyden osalta säilymistä on vaikeaa todeta tutkimuksin, koska emme voi täysin tietää kuinka tarkkoja tai todenmukaisia useiden kymmenien vuosien takaiset muistot tai muistikuvat ovat. Ajankohtaiset tarpeet ja elämäntilanteet voivat vääristää muistot sellaisiksi, mitä tai millaisia asioita halutaan muistaa omasta elämästä. (Suutama 2013, 218.)

2.3 Musiikki, muisti ja ikääntyneet

Musiikki aktivoi aivojamme monipuolisesti. Eri alueet aivoissa ovat erikoistuneet erilaisten äänten piirteiden käsittelyyn, jolloin niinkin monimutkaisen asian kuin musiikin havaitseminen ja kokeminen edellyttää aivoissamme useiden muisti- ja havaintotoiminnoista vastaavien aivoalueiden kitkatonta yhteistyötä (Tervaniemi 2006). Tästä syystä musiikki on hyvin tehokas aivojemme aktivoija, jonka innovatiivinen käyttö mahdollistaisi monipuolista

ja kustannustehokasta toimintaa vanhusten hoidon saralla. Tutkimuksissa on saatu selville ikääntyneiden kuuntelevan musiikkia päivittäin sekä arvostavan musiikkia, vaikka heidän aktiivinen harrastamisensa musiikin saralla on vähentynyt (Cohen ym. 2002). Musiikkia voidaan käyttää hyvin monipuolisesti vanhusten hoidossa ja musiikin käytöllä on todettu olevan positiivisia vaikutuksia ikääntyneiden henkisen hyvinvoinnin kannalta (Skingley 2010; Creech ym. 2013; Hays 2005).

Musiikin vaikutusta muistiin on tutkittu paljon ja musiikkia on käytetty esimerkiksi tapahtumamuistin ”paikantamiseen” aivokuvauksissa (Platel ym. 2003). Ikääntyneiden osalta musiikin ja muistin välisistä tutkimuksista löytyy runsaasti etenkin muistisairauksiin liittyen, kuten jo johdannossa mainitsin. Normaalisti ikääntyneiden osalta tutkimukset ovat keskittyneet erilaisten musiikin parametrien tunnistamiseen (Andrews ym. 1988; Clyburn & Cohen 1996) tai ikääntyneiden musiikillisiin preferensseihin (Moore ym. 1992; Jonas 1991). Musiikin vaikutusta muistoihin on ylipäätään tutkittu melko pintapuolisesti. Monet aikaisemmat tutkimukset ovat olleet lomakkeilla tehtyjä selvityksiä siitä, nostattaako musiikki muistoja, eikä muistoihin tai niiden sisältöön ole sen kummemmin puututtu, eli tutkimuksissa ei ole selvitetty *millaisia* nämä musiikin nostattamat muistot ovat (ks. esim. Schulkind 1999 ym.; Cohen ym. 2002). Tällaista musiikin nostattamien muistojen sisältöä tutkivaa tutkimusta on tehty vähän (esim. Janata ym. 2007), mutta tutkimusta ei ole tehty ikääntyneiden osalta. Tutkimuksissa on kuitenkin saatu viitteitä, että musiikki toimii sekä nuorilla että ikääntyneillä omaelämäkerrallisia muistoja nostattavana vihjeenä (Schulkind ym. 1999).

3 KOKEMUS, MUISTOT JA NIIDEN TUTKIMUS FENOMENOLOGISESTA NÄKÖKULMASTA

Muisteluaineiston käyttö tutkimuksessa on yleistynyt viime vuosikymmenen aikana (ks. esim. Korkiakangas 2005). Puhussa ihmisen kokemuksesta, ei voida hypätä suoraan yleistäviin johtopäätöksiin, vaan erityisen tärkeäksi tulee kysyä, *millainen* kokemus on ja *miten* yksilö kokee tutkijaa kiinnostavan asian. Esimerkiksi vanhenemisen kokemusta ei saada mitenkään muuten selville kuin kysymällä asiasta niiltä, joilla on kokemusta vanhenemisestä, eli ikääntyneiltä itseltään (ks. esim. Heikkinen, R.-L. 2000; Palomäki 2004).

Muistelussa tuotetaan suullisia (tai kirjallisia) kertomuksia, jotka sisältävät elämyksellisiä muistoja (Korkiakangas 2005). Muistoissa korostuvat elämykselliset tunne- ja aistipohjaiset piirteet, jotka vahvistavat muiston kokemista todellisena (Korkiakangas 1996, 26). Muistot ovat osa elämänhistoriaamme ja oleellinen osa persoonallisuuttamme sekä identiteettiämme. Muistot liittyvät aina tiettyyn aikaan ja paikkaan, jolloin niitä ei voi tavoittaa muulla keinolla kuin muistelemalla.

Puhussa muistelusta ja muistelijasta kaikki yksityiskohdat, olivat ne sitten arkisen tai vähäpätöisen tuntuista, ovat jollain tavalla tärkeitä ja merkityksellisiä muistelijalle (Korkiakangas 2005). Muistojen ja kokemusten tutkiminen vaatii tällöin tutkijalta avointa tutkimusasennetta, jossa pieniäkään yksityiskohtia ei voida vähätellä. Tästä syystä koin sopivimmaksi fenomenologisen tieteenalan tutkimusasetteen kokemusten, ja tässä tapauksessa myös muistojen, tutkimiseen.

Ymmärtävässä psykologiassa pyritään nimensä mukaisesti ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä, jolloin tutkijalta vaaditaan empatiaa tutkittavaa ilmiötä kohtaan. *Vertailevassa empatiassa* tutkittavan ja tutkijan yhteinen kokemushistoria mahdollistaa kokemuksen tunnistamisen. Kykyä tavoittaa itselle uusi kokemus kutsutaan *luovaksi empatiaksi*. Lisäksi tutkijalla tulee olla kykyä sekä halua eläytyä tutkittavan kokemusmaailmaan, vastaanottaa kokemus ja sen herättämät tunteet sekä kyettävä käsittelemään kaikkea tätä. (Latomaa 2009, 78-81.) Fenomenologinen psykologia on yksi ymmärtävän psykologian ala, jonka painopisteenä ja tarkoituksena on nähdä ilmiöt sellaisina kuin ne ovat. Se pyrkii selvittämään, mitä ihmisen tajunta on, kuinka se rakentuu ja millaisista kokemuksista se koostuu (Perttula 2005).

3.1 Fenomenologisen tieteenteorian taustaa

Fenomenologian historian voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen. (Hankamäki 2003, 42). Ensimmäisen vaiheen käynnisti Edmund Husserl (1859-1933), jota pidetään fenomenologian perustajana ja tämän vaiheen päähuomio oli tieteellisen tutkimuksen metodologisissa kysymyksissä. Pyrittiin eritoten tieteellisen menetelmän ankaruuden tavoitteluun. Tämä ”ankara tiede” husserlilaisesti ilmaistuna tarkoitti Torvisen sanoin ”tutkimusta ilman tutkimuskohteen ilmenemisen luonteeseen vaikuttavia sitoumuksia ja ennako-oletuksia, kohteen omaa olemusta kunnioittaen” (Torvinen 2008, 4). Husserl nimittää ensimmäistä kertaa teoksessaan *Loogisia tutkimuksia (Logische Untersuchungen 1900–1901)* fenomenologiaa uudeksi tavaksi lähestyä tieto-opin ja logiikan peruskäsitteitä. Loogisten tutkimusten tarkoituksena oli palauttaa logiikan lait ihmisen ajattelua koskeviin psykologisiin säännönmukaisuuksiin. Teoksessa Husserl korosti fenomenologian pyrkivän tarkastelemaan tietoisuuden ilmiöiden rakenteellisesti välttämättömiä olemuksia, eikä kuvaamaan niitä empiirisinä tosiasioina. (Backam & Himanka, 2014.) Husserlille keskeistä oli hänen selvityksensä fenomenologisesta reduktiosta. Reduktio on radikaali näkökulman, tarkastelutason tai siirtymän vaihdos, jota fenomenologinen tutkimus edellyttää. (Backam & Himanka, 2014.) Jotta reduktiota olisi helpompi ymmärtää, avaan muutamaa Husserlin fenomenologialle hyvin keskeistä termiä.

Immanenssi on filosofinen lähtökohta, jonka alueisiin kuuluu varmasti ja välityksettä tavoittamani ajatukset. Loppuun asti menevä epäily rajaa immanenssin cogitatioihin, eli ajatuksiin, joita juuri ajattelen. Niitä vastassa on ulkoinen maailma, jonka olemassaolon ovat kyseenalaistaneet vain filosofit. Tätä ulkoista, objektiivisten tieteiden ja terveen järjen lähtökohtaa Husserl kutsuu transsendenssiksi. (Husserl 1995, 61-66.) Husserl korosti ilmiön puhtaana näkemistä. Jotta ilmiö voitaisiin nähdä puhtaana, sille täytyy tehdä reduktio. Tässä fenomenologisessa reduktiossa kyseenalaistetaan minä, aika ja maailma, jotta näkyville saataisiin puhdas ilmiö. Husserlin mielestä reduktiota tarvitaan, jotta fenomenologisessa mielessä puhdasta ilmiötä ei sekoitettaisi psykologiseen ilmiöön. Toinen syy reduktion tarpeellisuudelle on se, että cogitation olemisen ilmeisyys ei sekoittuisi siihen, että minun cogitationi olisivat yleisiä cogitatioita. Husserl toteaa havainnon olevan ”..tämän kokevan henkilön elämyksenä, hänen tilanaan ja aktinaan. Kokemussisältö on hänelle sisällöllisesti annettu, koettu ja tiedostettu ja sijoittuu tätä kautta objektiivisesti aikaan.” (Husserl 1995, 61-66.) Kuten Backman ja Himanka toteavat, Husserlin kirjoitukset eivät muodosta kuitenkaan kovin yhtenäistä opillista järjestelmää (Backam & Himanka, 2014).

Husserlin kuuluisimman oppilaan, Martin Heideggerin (1889–1976) *Olemisen ja ajan* (1927) ilmestyessä alkaa fenomenologian toinen aika (Torvinen 2008, 4). Heideggerin juuret löytyvät katolisesta teologiasta ja skolastiikasta, joiden kautta hän perehtyi myös antiikin ajatteluun. Tämän syvällisen filosofian historian tuntemuksen kautta Heidegger esitti, että Husserlin fenomenologinen menetelmä ei ollut mitenkään uutta, ennemminkin yritys elvyttää ajattelemisen konkreettinen motivaatio, joka on osa klassista filosofiaa. (Backman & Himanka, 2014.) Heidegger näki Husserlin ”puhtaassa” fenomenologiassa epäkohdaksi sen, että fenomenologian pyrkiessä olemaan ennakko-oletuksista vapaata tiedettä, sen tulisi olla myös vapaa Husserlin sille asettamista muodoista (Torvinen 2008, 4). Heidegger kritisoi myös Husserlin painottamaa teorian absoluuttisuutta verrattuna elettyyn kokemukseen. Hänestä Husserlin fenomenologian puhtaan egon teoreettinen suuntautuminen vie huomion itse kokemuksesta (Olafson 1987, 15-19). Heideggerin aikana keskityttiin itse olemisen tarkasteluun olevan ilmenemisen sijasta (Torvinen 2008, 4). Lopulta Heideggerin edustama fenomenologinen ajattelutapa jakautui omaksi fenomenologian alakseen, eksistentialiseksi fenomenologiaksi.

Kolmannen vaiheen katsotaan alkaneen 1970-luvulla ja aikansa vaikuttajista esille nostetaan yleensä Emmanuel Levinas. Tällöin antiikin ihanteiden mukainen etiikka nousi fenomenologian lähtökohdaksi ja huomiota kiinnitettiin ihmispersoonan olemiseen, ainutlaatuisuuteen ja kokemuksen paikallistumiseen olemassaolossaan. (Hankamäki 2003, 37; Torvinen 2008, 5.)

3.1.1 Eksistentialisen fenomenologian analyysimalli

Eksistentialinen fenomenologia on yksi fenomenologian suuntaus, joka sai alkunsa Heideggerin olemassaolon analyysin, eli eksistenssianalyysin, kautta. Eksistentialisen fenomenologian erityisenä kiinnostuksen kohteena on kokemusten rakentuminen, eli mitkä tekijät erottavat kokemukset toisistaan ja millaisia merkityksiä kokemukset sisältävät. Näiden kysymysten selvittämiseksi suuntauksen kotimainen edustaja, Juha Perttula, on kehittänyt monivaiheisen, tarkan analyysimallin. (Latomaa 2009, 47-51.)

Perttulan eksistentialisen fenomenologian analyysimallin taustalla on hänen kokemuksensa siitä, miten tärkeää psykologisen tieteen kannalta on tietää *mitä* ihminen kokee ja *millä tavalla* tämä on kokeva olento. Hän halusi lähteä erittelemään kokemuksen tutkimisen mahdollisuutta ja edellytyksiä ihmistä koskevassa tutkimuksessa. Perttulan tutkimuksen tarkoituksena oli osoittaa filosofisesti analysoitu perusta, johon kokemuksen tutkimus voisi nojautua ja vaikka metodia nimitetäänkin fenomenologisen psykologian

analyysimenetelmäksi, se soveltuu myös muille aloille, joissa halutaan tavoittaa ihmisen elämäntilanteeseen liittyviä merkityksiä. (Perttula 1995.)

Perttulan eksistentiaalisessa fenomenologisessa analyysissä on kaksi päävaihetta. Ensimmäisessä päävaiheessa muodostetaan jokaisen haastateltavan yksilökohtainen merkitysverkko. Toisessa päävaiheessa tutkittavasta ilmiöstä muodostetaan yleinen merkitysverkosto. (Perttula 1995.) Analyysin tarkoituksena on lähinnä auttaa jäsentämään ja selventämään kokemuksia sulkematta pois jotain osaa kokemuksesta tai rajaamalla sitä liian tiukasti. Perttulan metodissa haastattelusta etsitään merkitysyksiköitä, jotka sitten sijoitetaan sisältöalueisiin. Käytännössä ensimmäinen vaihe on siis aineiston koodaamista ja teemoittelua ja toinen vaihe yleisen kokemuksen rakentamista haastatteluaineiston pohjalta.

3.2 Fenomenologinen musiikintutkimus

Vaikka fenomenologisella musiikintutkimuksella on pitkät juuret, sen kenttä on ei ole kovinkaan yhtäläinen. Torvinen (2008) kuitenkin näkee, että musiikin tutkimus fenomenologisista näkökulmista on yleistymässä. Musiikin tutkimuksessa ja musiikillisen kokemuksen tutkimisessa fenomenologia on hyvin käyttökelpoinen, sillä tarjoaa avoimen ja rajaamattoman kanavan monenlaisten kokemusten tutkimukselle. Musiikin tutkimuksessa fenomenologista asennetta on käytetty perinteisessä fenomenologisen musiikin teorian ja musiikillisen dialogin tarkastelussa (ks. esim. Benson 2003; Lewin 1986), mutta myös uusia näkökulmia haettaessa esimerkiksi musiikin ja kehollisuuden tutkimuksessa (ks. Aho 2008; Tarvainen 2005). Torvinen näkee tutkimuksen perustuvan aina jollekin ontologiselle lähtökohdalle ja sen ratkaisulle, jolloin lähtökohdan selvittäminen on itse asiassa fenomenologisen reduktion toteuttamista. Tutkimus on yksi tapa tehdä musiikista sekä sen vaikutuksesta todellista ja fenomenologiassa tämä todellisuus on keskipisteenä. Fenomenologiassa tutkimus ei rajoitu merkitysten selvittämiseen ja tulkintaan, vaan painottuu tiettyssä tilanteessa ilmeneviin ja oleviin merkityksiin. (Torvinen 2008, 12.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Pyrin tällä tutkimuksellani selvittämään musiikin nostattamia muistoja ikääntyneillä ja sitä, millaisia muistoja heidän elämänvaiheidensa musiikki heissä herättää. Tutkimuskysymyksiäni ovat seuraavat:

1. Mitä sekä millaisia muistoja ja kokemuksia musiikki herättää ikääntyneillä?
2. Miltä näiden muistojen ja kokemusten muisteleminen ikääntyneistä tuntuu?
3. Kokeeko haastatettava tutkimuksessa käytetyn tavan hyväksi keskustella ja muistella omia kokemuksiaan ja muistojaan?

Tarkoitukseni on tarjota haastateltaville vapaa kanava heidän omalle ilmaisulleen, jonka takia haastattelut ovat hyvin avoimia. Tiukan kaavan rakentaminen tämän tapaisessa tutkimuksessa todennäköisesti vain rajoittaisi aineiston käyttökelpottomaksi. Ainoastaan haastattelun loppupuolelle suunnittelin muutaman avoimen kysymyksen, joiden tarkoituksena on summata haastattelutilannetta kokonaisuudessaan. Tahdon painottaa sitä, että haastatteluissa mahdollisesti nousevat muistot ja kokemukset ovat lähtöisin haastateltavista itsestään ja ne on kerrottu minulle heidän omalla tavallaan, kuten he siitä osaavat kertoa. Haluan tässä tutkielmassa tuoda esille ja painottaa haastateltavien omaa näkemystä ja kokemusta, sen yksilökohtaisuutta ja ainutlaatuisuutta.

Näin tarpeelliseksi tallentaa haastattelut videoimalla ne videokameralla. Tällä tavoin pystyn palaamaan tarvittaessa haastattelutilanteessa nousseisiin ilmeisiin, eleisiin ja tunnelmiin.

4.1 Haastateltavat

Aloitin haastattelujen teon, kun olin saanut tutkimustani varten tarvittavat luvat. Haastateltavien etsinnässä käytin apuna Etelä-Savolaista päiväkeskusta. Päiväkeskustoiminnan tarkoituksena on tukea ikääntyneen kotona selviytymistä. Asiakas haetaan aamulla kotoaan viettämään päivää päiväkeskukselle ja toimintaan kuuluu muun muassa yhteisiä aktiviteetteja, ruokailua, sekä ryhmäliikuntaa. Päiväkeskuksella joka päivänä on eri ryhmä ja haastateltavani kuuluivat kahteen ryhmään. En valinnut itse haastateltaviani, vaan heidät valitsivat puolestani päiväkeskuksen hoitajat sekä muistihoitaja, jotka tuntevat asiakkaansa sekä heidän taustansa. Hain haastateltavikseni terveitä, normaalisti ikääntyneitä ja näin sain minimoitua esimerkiksi muistisairauden vaikutuksen. Muistihoitaja ja

päiväkeskuksen omat hoitajat toimivat tässä luotettavina valitsijoina. Koska en itse valinnut haastateltavia, en tiennyt heistä muuta kuin sen, mitä he itse halusivat minulle kertoa.

Haastattelin yhdeksää päiväkeskuksen asiakasta, joista kahdeksan haastateltavan aineistoa käytän tässä tutkimuksessa. Päädyin jättämään yhden haastattelun käyttämättä kuulo-ongelmien takia, jotka vaikeuttivat haastattelua. Haastateltavista neljä oli miehiä, viisi naisia ja haastatteluhetkellä 68 - 87 -vuoden ikäisiä. Haastateltavat eivät esiinny tässä tutkielmassa omalla nimellään, vaan heidän nimensä on muutettu.

Tein haastattelut päiväkeskuksen tiloissa, koska näin sain ympäristön, joka on haastateltaville tuttu, muttei liian kodikas. Näin vältyin myös haastattelutilanteesta suurimmilta häiriötekijöiltä.

4.2 Aineiston keräämisen vaiheet

Aloitin haastattelujen tekemisen aamulla ja jatkoin ruoan jälkeen kahvitaukoon asti. Viikkoa ennen varsinaisia haastatteluja kävin tutustumassa haastateltaviini päiväkeskuksella. Tarkoituksena oli tutustua haastateltaviin ja luoda sellainen luottamus pohja, että he eivät pelkäisi kertoa minulle muistojaan ja kokemuksiaan varsinaisen haastattelun aikana. Pyrin koko ajan siihen, että haastattelutilanteiden ilmapiiri pysyi rauhallisena ja avoimena. Toteutin tämän niin, että haastattelut tehtiin aina yksilöittäin ja erillisessä huoneessa, missä saimme muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta olla täysin omissa rauhassamme ja pyrin olemaan hyvin avoin myös itsestäni haastateltavia kohtaan. Esittäydyin haastateltavilleni aloittelevana musiikintutkijana, loppuvaiheessa opintojaan olevana graduntekijänä. Kerroin heille olevani kiinnostunut muistoista sekä kokemuksista ja tarvitsin heidän, oman elämän ammattilaisten, apua tässä tehtävässä. Tutustumiskerralla pyysin haastateltavia kertomaan ensin hieman itsestään ja taustoistaan, jonka jälkeen mietimme yhdessä, mitä voisimme seuraavalla viikolla kuunnella. Viikon päästä palasin päiväkeskukselle toteuttamaan varsinaiset haastattelut mukaanani soittolistat, jotka sisälsivät haastateltavien valitsemia kappaleita. Olin varautunut haastatteluihin lukemalla taustakirjallisuutta (ks. Lumme-Strand 2005, 125-144) ja Petitmengin (2006) artikkelista otin suuntaviivoja, kuinka voin haastattelussa rohkaista haastateltaviani avoimeen ja itsekritiikittömään muisteluun, tarkentaa kysymyksillä sekä palauttaa tarvittaessa keskusteltuun aihepiiriin.

Haastatteluja tehdessä vietin aikaa päiväkeskuksella. Tauoilla söin haastateltavien kanssa ja jäin haastattelujen jälkeen myös viettämään usein iltapäivää. Pelasin miesten kanssa korttia, keskustelin naisten kanssa käsitöistä ja osallistuin yhteisiin aktiviteetteihin.

Viettämällä aikaa haastattelujen yhteydessä haastateltavieni kanssa tutustuimme toisiimme ja loimme luottamussuhdetta.

4.3 Haastattelukysymykset

Haastatteluissa tarkoituksena oli kuunnella musiikkia ja keskustella vapaasti ja avoimesti sen mahdollisesti nostattamista muistoista tai kokemuksista. Näin tarpeelliseksi laatia haastattelun loppupuolelle muutaman kysymyksen, joilla saisin summattua haastattelujen aikana käytyjä keskusteluja ja muistoja. Halusin näillä kysymyksillä varmistaa myös sen, että haastateltavat saavat myös oman äänensä kuuluviin siitä, millainen merkitys muistelemisella ja musiikilla on heille. Muotoilin kysymyksistä mahdollisimman avoimia, jotta haastateltavat pystyisivät vastaamaan niihin mahdollisimman omin sanoin, enkä vaikuttaisi heidän vastauksiinsa. Kysymyksistä huomaa, että niiden teemat ovat hyvin lähellä tutkimuskysymyksiäni.

- Nousiko mieleesi musiikkia kuunnellessasi muistoja? Mitä muistoja?
- Kerro, miltä näiden muistojen muistelemisen tuntui.
- Mitä ajattelet, oliko musiikista apua muistelemisessä?
- Kuvaile, miltä muistelemisen musiikin avulla sinusta tuntui.
- Kerro mitä mieltä olet tällaisesta tavasta muistella omia kokemuksia.

4.4 Soittolistat eli haastatteluissa kuunnellut kappaleet ja niiden valinta

Haastateltavat siis itse kertoivat, millaista musiikkia he tahtoivat kuunnella sekä millaisesta musiikista, muistoista ja kokemuksista he tahtoivat keskustella. Useat muistivat kappaleiden ja esittäjien nimiä suoraan, osa kertoi taas hieman laiveammin esimerkiksi pitävänsä hengellisestä tai rauhallisesta musiikista, mieslaulajista tai tanssikappaleista. Jälkimmäisten kohdalla tein itse valinnat kappaleista haastateltavien antamien kriteerien rajoissa. Jos haastateltavan nimeämiä kappaleita oli useampi, kysyin haastateltavalta kaksi ”mielikappaletta”, jotka he haluaisivat ehdottomasti kuunnella kanssani ja joihin liittyi heidän mielestään sellaisia muistoja, jotka he haluaisivat kanssani jakaa. Kaikki haastatteluissa käytetyt kappaleet lainasin kirjastosta. Haastatteluissa käytetyt kappaleet ja haastateltavien puheessa esiin nousseet mielimusiikin kriteerit on esitetty taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Haastatteluissa käytetyt kappaleet haastateltavittain ja kappaleiden valintakriteerit.

Haastateltava	Haastattelussa käytetyt kappaleet	Kappaleiden valintakriteerit
Maija	Seppo Kohvakka; Kiitos olkoon Jumalalle (säv. Armas Maasalo, san. Elsa Holmsten, julkaistu 2010)	Virret, hengelliset laulut
	Samuli Edelman; Suojelusenkeli (säv. P.J Hannikainen, san. Immi Hellen julkaisu 2011)	

Jukka	Hiski Salomaa; Lännen lokari (säv. & san. Hiski Salomaa, julkaisu 1930)	Vanhemmat laulajat, Annikki Tähti, Hiski Salomaa, Jukka Kuoppamäki
	Annikki Tähti; Balladi Olavinlinnasta (säv. Olavi Kontio alias Erkki Melakoski, san. Saukki, julkaisu 1959)	
Tapio	Tarja Lunnas; Sinun kanssasi tähtisilmä (säv. & san. Esko Mustonen, julkaistu 1995)	Tangot, ”Tango merellä soi”, ”Sinun kanssasi tähtisilmä”
	Taisto Tammi; Tango merellä (säv. Toivo Kärki, san. Reino Helismaa, julkaistu 1963)	
Olli	Veikon hanurikvartetti: Viipurin Vihtori (säv. W. Rae, san. Matti Jurva, julkaistu 1938)	Vanhat tanssikappaleet, ”Viipurin vihtori”
	Tapio Rautavaara: Kulkurin valssi (säv. ruotsalainen sävelmä, san. Alfred J. Tanner, julkaistu 1974)	
	Eino Grön: Metsäkukkia (säv. Burns Felix, suomenkieliset san. Aune Haarla, julkaistu 1980)	
	Esittäjää ei mainita: Lapin äidin kehtolaulu (säv. & san. Kalervo Hämäläinen, julkaistu 1949)	
Aino	Reijo Taipale; Satumaa (säv. & san. Unto Mononen, julkaistu 1955)	Mieslaulajat, vanhemmat laulaja, koulujen laulukirjat
	Seppo Kohvakka: Kanteleeni (säv. Kreetta Haapasalo, san. Kleofas Immanuel Nordlund, julkaistu 2010)	
	Kari Tapio; Myrskyn jälkeen (säv. Veikko Samuli, san. Kari Tapio, julkaistu 1995)	
Alma	Fred Markush; Eldankajärven jää (säv. Alfred Markush, san. Erkki Tiesmaa, julkaistu 1942)	Hengelliset kappaleet, kauniit, ”Kanteleeni”
	Armolaulu; Kanteleeni (säv. Kreetta Haapasalo, san. Kleofas Immanuel Norlund, 1993)	
Pentti	Taito Vainio; Rantakoivun alla (säv. Onni Laihanen, julkaistu 1938)	Polkat, haitarimusiikki, ”Tukholman polkka”, ”Rantakoivun alla”, ”Nuoruusmuistoja”
	Veikko Ahvenainen; Valssi menneiltä ajoilta (säv. & san. Erkki Junkkarinen, julkaistu 1989)	
	Kalle Kurvinen; Tukholman polkka (säv. Onni Laihanen, julkaistu 2004)	
	Jari Rahkonen; Säkkijärven polkka (säv. kansansävelmä, san. R.R. Ryyänen, julkaistu 2005)	
	Vilho Vartiainen; Nuoruusmuistoja (säv. Lasse Pihlajamaa, julkaistu 2010)	
Ritva	Matti Jurva ja Ramblers-orkesteri; Carmen sylva (säv. Iosif Ivanovici, julkaistu 1937)	Nimesi itse kuunneltavat kappaleet
	Lea Laven; Tumma nainen (säv. & san. John Durrill, julkaistu 1974)	

5 HAASTATTELUT

Varsinaiset haastattelut toteutettiin kahden viikon aikana. Koska haastateltavat kuuluivat kahteen eri päiväkeskuksen ryhmään, tein haastatteluja kahtena päivänä viikossa riippuen siitä, mihin ryhmään he kuuluivat. Vaikka olin jo aikaisemmin informoinut haastateltaviani haastattelun sisällöstä (kuuntelemme musiikkia ja keskustelemme), ilmassa oli aina hieman jännitystä ennen haastattelun alkua. Aloitimme haastattelut aina kuuntelemalla musiikkia, jota kautta jännittynyt tunnelma usein laukesi itsestään. Kerroin haastateltavilleni jo tutustumiskäynnillä, että videokuvaan varsinaiset haastattelut, joten heillä oli aikaa totutella ajatukseen kuvattavana olemisesta. Perustelin kameran käytön heille sillä, etten voi muistaa kaikkea haastattelutilanteesta ja videotallenteessa on helpompi palata haastattelujen ilmapiiriin ja tunnelmiin kuin ääninauhoitteella tallennetussa haastattelussa. Muistiinpanojen tekeminen ja kirjaaminen olisi vienyt liikaa huomiota pois haastateltavista sekä haastattelutilanteesta, tehden minusta ulkopuolisen huomioijan, kun taas nyt olin osa haastattelua. Jälkeenpäin haastatteluja litteroidessani pystyin näin palaamaan myös haastateltavien eleisiin ja ilmeisiin. Haastateltavat eivät mitenkään selkeästi jännittäneet videokameran edessä olemista ja haastattelujen edetessä he eivät kiinnittäneet kameraan huomiota. Muutaman kerran naishenkilöt havahtuivat huomattessaan kuvaavan kameran, sukivat hiuksiaan sekä mainitsivat jotain edustavuuden puutteesta tai kertomansa turhuudesta, mutta yleensä kamera unohdettiin, kun ryhdyimme musiikin kuuntelemisen jälkeen keskustelemaan. En koe, että kameran käytön takia haastateltavat olisivat jättäneet mitään kertomatta.

Haastattelutilanteessa pyrin olemaan mahdollisimman avoin haastateltavia sekä heidän kokemuksiaan ja muistojaan kohtaan. Annoin haastateltavien kertoa vapaasti ajatuksiaan, muistojaan ja kokemuksiaan, joita musiikki näytti nostattavan. Kysymyksillä pyrin tarkentamaan tai kertaamaan muiston tapahtumaa tai koettuja tunteita (ks. Petitmengin 2006). Ohjailin keskustelua selkeämmin tilanteissa, joissa haastateltava lähti poikkeamaan kertomastaan täysin.

Maija: Ni se sulhasen isä halua tätä sulhasta [halaa ilmaa] siinä sitten, siinä... No miulta pääs itku siinä vaiheessa.

Tutkija: Höh!

Maija: Nii ja... [katsoo ikkunasta ulos] Onko tuossa meiän Tiina? Tuo vaalenpunanen tuossa? Se sano ettei se ole tulossa tänäänä ku sillä on vieraita... Kyllä minä tuota... Meiän Parkkinsson kerhoo on tulossa...

Tutkija: Nii sehä alkaa tässä seuraavaks... Mut nii.

Maija: Nii?

Tutkija: Halas sitä sulhasta...?

Maija: Joo... halas sitä sulhasta siinä. Ja itki.

Tällä tavoin yritin siis palauttaa haastateltavan takaisin siihen muiston maailmaan, josta olimme keskustelemassa.

Poislukien kuunneltavien kappaleiden kestot, haastattelut kestivät neljästäkymmenestä minuutista tuntiin. Olin varannut jokaiselle haastateltavalle tutustumiskäynnin pohjalta kaksi ”mielikappaletta” ja kolme ylimääräistä siltä varalta, että haastattelut eivät olisi jääneet kestoltaan liian lyhyiksi. Se, miten monta kappaletta kuuntelimme haastattelussa, riippui täysin haastateltavasta. Haastateltavat pyysivät toista kappaletta (Pentti: No, männäänkö seuraavaan?), tai haastateltavalla riitti kertomista yhdestä kappaleesta niin paljon, että en nähnyt tarpeelliseksi hoputtaa heitä seuraavalla kappaleella. Usein haastattelussa tuli selkeä tauko, jonka aikana tulkitsin, että haastateltava on sanonut kaiken, mitä haluaa jakaa kanssani kappaleesta.

Haastattelujen tunnelmat vaihtelivat paljon kuuntelemamme musiikin mukaan, mutta yleisellä tasolla tarkasteltuna haastattelujen ilmapiiri oli hyvin avoin, ymmärtäväinen ja tunnerikas. Haastattelutilanteessa oli vuorovaikutusta, jossa keskustelimme yhdessä muistoista ja jossa myös haastateltavat kysyivät minulta kysymyksiä (Jukka: No mites sulla? Onko se musiikki miten, soitatko sinä, pellaat jonnii vehkeen kanssa?). Usein haastattelut sujuivatkin kuin itsestään ja haastattelun jälkeen haastateltavat ilmaisivat ihmetystään siitä, miten heidän höpöttelyistään on minulle yhtään mitään hyötyä. He eivät siis kokeneet haastattelutilannetta virallisena kuulusteluna, vaan ennemminkin yhteisenä jutusteluhetkenä, joka varmasti vaikutti osaltaan siihen, että haastattelujen ilmapiiri oli avoin ja rento. Haastateltavat eivät mielestäni kokeneet tarvetta ”esittämiselle”, vaan olivat haastatteluissa mukana kuten minäkin, omana itsenään. Päätimme haastattelut valmistelemillani kysymyksillä, joiden tarkoituksena oli summata haastattelun aikana nousseita muistoja ja tunnelmia sekä arvioida musiikin käyttöä ja haastattelutapaa muistojen apuvälineinä. Näitä kysymyksiä ja vastauksia käsittelen tarkemmin luvussa kuusi.

Haastattelujen tarkan litteroinnin jälkeen siirryin haastattelujen analyysiin. Perttulan eksistentiaalis-fenomenologinen metodi soveltui hyvin tässä suhteessa laajan aineiston haltuun ottamiseen ja jäsentämiseen. Kun olin saanut ensimmäisen vaiheen valmiiksi, jäin kuitenkin pohtimaan metodin raportointitapaa. Aineistoni oli kompaktissa paketissa, mutta metodi häivytti täysin haastateltavieni persoonan, kielen, eleet sekä tärkeäksi tutkimukseni kannalta kokemani oman kerronnan. Olin kuin lääkäri, joka oli kirjoittanut potilaskertomusta; kaikki tieto oli siistissä paketissa, mutta ihminen, jolta olin kaiken sen rikkaan tiedon saanut,

oli kadonnut täysin. Tästä syystä päätin jättää varsinaisen analyysin esittelyn kokonaan pois tästä tutkielmasta, jolloin analyysiksi nimittämäni osio jäi oikeastaan välineeksi, jolla otin haastatteluaineistoni haltuun teemoittelulla ja koodaamisella. Haastatteluista ja niiden vaiheista raportoidessani halusin tuoda haastatteluista esille kokevan ihmisen ja hänen kokemuksena paljastaen samalla lukijalle haastatteluaineistoni yksilökohtaisuuden sekä kerronnan ja oman näkemyksen tuoman rikkauden. Näistä syistä päädyin seuraavissa kappaleissa käytettyyn esitystapaan.

Seuraavaksi esittelen haastateltavani ja haastattelujen yksityiskohtaisemman etenemisen. Haastateltavat eivät esiinny tässä tutkielmassa omilla nimillään, vaan keksimilläni nimillä. Viimeisessä luvussa pohdin haastatteluaineistostani nousseita teemoja, muistoja ja kokemuksia käyttäen avukseni analyysissä nousseita huomioita.

5.1 Maija

Maija (85 vuotta) on lähtöisin uskovaisesta perheestä haastattelupaikkakunnan rajoilta ja kuvailee myös itseään uskovaiseksi. Hän on laulanut pienestä pitäen ja on ollut mukana seurakunnan kuoron toiminnassa aktiivisesti. Maija on hyvin ulospäin suuntautunut, positiivinen ja rauhallinen ihminen.

Maijan kanssa kuuntelimme ensimmäisenä Seppo Kohvakan version savolaisesta toisinnosta, josta Armas Maasalo sävelsi 1937 virren (307) ”*Kiitos olkoon Jumalalle*”. Kappaleen loputtua Maija aloitti haastattelun sanoin

Maija: Mm... Nii se on. Minä olin viime keväänä, siinä heinäkuun vaihteessa niin huonona... Lääkärit kuoletti minua Mikkelin keskussairaalassa.

Hän kertoi, kuinka hänen vointinsa huononi yhtäkkiä ja hän joutui sairaalaan tutkimuksiin. Sairaalassa hänelle tarttui vielä keuhkokuume ja Maija kertoi, että tiesi silloin lähtönsä olevan lähellä. Oletetuiksi viimeisiksi viikoiksi hänet lähetettiin kotipaikkakuntansa vuodeosastolle, jossa hän pyysi päästä ystävänsä kanssa samaan huoneeseen. Hänen ystävänsä kuoli viikon päästä, kun taas Maija alkoi toipua. Maija kertoi itkun partaalla olevansa kiitollinen siitä, että sai viettää viimeisen viikon, Maijan sanoin ”viimeisen matkan” ystävänsä kanssa, koska he olivat yhdessä matkustelleet usein ulkomailla. Maija pohti ystävän kuolemasta kertoessaan myös omaa elämäänsä ja miehensä sairautta.

Maija: Ja mulla se on ehkä ollu... [miettiväisen näköisenä] Ei kaikilla oo näinkää hyvä, vaikka siinä sairautta on että... miehen keuhkoastma ja niin... vaikeetahan se loppumatka oli, mutta...

Tutkija: Nii?

Maija: Kaikki on... Kaikesta selviää [katsoo minuun lohdullisesti hymyillen].

Tutkija: Mm... Tekii selvisitte sitte takas... ja hyvinvoivana sitte...

Maija: Kyllä, kyllä minä selvisi sitte, minä selvisin... Nii siitä pittää kiittää siitä mitä on saanu... Hyvä on ollut...

Kysyin tämän jälkeen Maijalta tämän mainitsemasta matkustelusta. Hän on matkustellut paljon miehensä sairauden takia sekä oman saksankielentaitonsa ansiosta. Matkoilla tutustui uusiin ihmisiin, joista on muotoutunut vuosien aikana hyviä ystäviä ja joiden kanssa pidetään vielä yhteyttä. Matkoilla sattui väärinkäsityksiä, kuten hänelle kävi Islannissa, mutta ne saatiin selvitettyä.

Maija: Ja alkohol oli siellä hirveen kallista kanssa. Ku minä ostin sitte tuota... Suomesta ku mäntii ni kolme pullova; yks ol Finlantia-votka se oikee kaunis se... olko se puoltoista litraa ja sitte... viinipullo, vai kaks viinipulloo ja minä aattelin että... sattuu minkäläinen kaveri ni... Minä tarjoon tästä sitte matkan muiston ja kunniaks. - - Myö mäntiin Islantii ni... saatii sit, minä olin hotellii tilannu mutta hotellii ei ollut sit, tai motellia vai mikä tuo ol... ei ollu sellasta paikkaa sit.. Minut pantii sit perheeseen. Myöhä aateltii... Mie en ossaa kieltä ni perheessä on vähä vaikee olla, mutta tuota ni... - - Ja minä sillä asenteella sit menin. - - minä alan (ovella)... ”Saisko olla, että minä tarjoon teille [avaa käsillään pullon korkkia]... Tervetuloa Islantiin”. Ni se rouva sano näinikkää... että ”en minä oikei tiiä, ku minä oon seurakunnan palveluksessa” - - Ni minä sano että ”ole vaikka missä vaan, vaikka rustiina ni minä tarjoan jos otat”. - - ”Ellet ota ni panen korkin kiinni” [siirtää pullon käsistään matkalaukkuun] tai otan vaan ite. Ei... ei tässä mitää sen kummempaa. Kun jälkeen päin se sano että ”minä olin nii... että mitähä pulimummoja se tässä sattuu...” Kaho ku ne piti tuua [ottaa käsiinsä kuvitteellisesti kolme pulloa] käsissä ne pulloj ja minä kolme pullova ostin... ni joha siinä pulimummon arvon saa. No, ei nii no.. Ei siinä mittää. [hymyilee ilkkurisesti]

Maijasta on tärkeää, että osaa nauraa itselleen. Yrityksensä kautta hän tutustui myös uusiin ystäviin ja lopulta heidän tilansa eivät riittäneet kaikkien asiakkaiden majoittamiseen.

Maijalla on suuri perhe sekä paljon ystäviä, joista hän on ylpeä. Sukulaiset ja ystävät ovat hänelle myös äärimmäisen tärkeitä ja haastattelun aikana hän puhui usein läheisistään ja heidän saavutuksistaan. Haastattelun puolessa välissä kuuntelimme toisen kappaleen, hartaan klassikon ”*Suojelusenkelin*”, joka on monille lapsuudesta tutumpi nimellä ”Maan korvessa kulkevi”. Kappaleen loputtua Maija kertoi

Maija: Mutta kyllähän ne on kauniita kaik nämä henkelliset laulu, kaikki on kauniita. Ja... äh... en tiiä... Se syklikii on iha toine ku... [heiluttaa kättään aaltoliikkeessä] Vaikka meiän pojat nyt... kahen tytön poika, toine on siellä Helsingissä... nuoremman tytön poika ja on mahottoman pitkälle päässy, se käy jo ulkomailla kiertueilla ja...

Kysyessäni tämän jälkeen, miksi hengellinen musiikki on hänestä erilaista, keskustelimme musiikin ja ylipäätään tapojen muuttumisesta. Maija nosti tästä esille avioliiton merkityksen muuttumisen sekä kertoi myös omasta liitostaan, oman puolisonsa ymmärtävyydestä ja siitä, miten hän kunnioitti Maijaa ja hänen arvojaan niin paljon, että heillä seksuaaliset suhteet saivat odottaa avioliittoon asti. Maija kokee, että monien nykyihmisten mielestä avioliitolla ei ole enää merkitystä.

Maija: Nii nii enneku vihitää. Mutta se että seksuaalisessa suhteessa ne on jatkuvasti. Niin on. - -

Tutkija: Mm.. nii. Ajatkii vähä muuttuu. - -

Maija: Joo... kyllä.. Mutta tuota... Hän (Maijan puoliso) kunnioitti niin paljon minua ja minun ajatusmaailmaani että se sai olla meiltä sitte pois.

5.2 Jukka

Jukka (77 vuotta) on kotoisin haastattelupaikkakunnalta. Vaimonsa kuoltua hän muutti kotitaltaan maaseudulta kirkonkylälle. Töikseen Jukka on rakentanut erilaisia taloja ja

arvostaa ammattitaidolla tehtyä kädenjälkeä. Jukka on innokas puukäsitöiden tekijä, ennakkoluuloton matkustelija ja harrastanut nuoruudessaan myös teatteria.

Jukan haastattelussa kuuntelimme ensimmäisenä amerikansuomalaisen Hiski Salomaan tunnetuimman kappaleen ”*Lännen Lokari*”, josta Jukka kertoi nousevan mieleen ”vanhoja muistoja”. Jukasta Hiski on erikoinen laulaja ja esiintyjä, josta hänelle tuli mieleen nuorena tansseissa käyminen ja jenkkujen opettelu. Tansseissa käytiin tutustumassa tyttöihin ja katsomassa, ketä kyläläisiä ja ulkopaikkakuntalaisia tansseihin oli tullut. Jukka kulki nuorena poikaporukassa tansseissa ja yhdessä he tekivät pitkiä sekä lyhyitä reissuja.

Jukka: Mutta se nyt vaa ol sellasta piipahtamista... mutta... tehti semmosia... jonnii mielestä ihanturhanpäiväsiä reissuja, mutta ne kuulu... nuorisokuvijoo. - - ja se oma porukkaha, se oli tuttuva ja... sen ties että minkämoine kaveri on - - jututtii ol sen mukkaa ku... [hymähtää iloisesti] - - Siinä... siinä se aina päivät ja yötaatot män.

Tutkija: Mm. Teillä oli niin, hyvässä porukassa ni... Hyvä seura ni...

Jukka: No kyllä siinä viihty. Kyllä siinä viihty, ja seuraava päivä tahto olla aina se työpäivä, joka oli jo pikkase sillai... [heiluttelee päätään edestakaisin pienin liikkein kulmat kurtussa] ankee sitte lähtee töihi mutta... [nyökkäilee] Kyllä sitä lähettii. - - Ei siinä olla mittää... Ne ol nää vapaa-ajat, mite kukkii ne vietti, ni se ol se... oma, mut töissä piti käyvä.

Jukka kertoi työpäivien ja -viikkojen olleen pitkiä ja raskaita, mutta sillä saatiin hyvä kunto ja elanto. Palkalla saatiin ostettua itselleen jotain mukavaa, kuten kasettisoittimia ja myöhemmin muuta elektroniikkaa.

Jukka: Kyllä... [miettii jotain, nostaa kätensä pänsä päälle, katsoo pois minusta] Se oli sitä kulta-aikaa, minä sanon.

Tutkija: Aha?

Jukka: Nuoruus... nuoruusmuistoja.

Kuuntelimme seuraavaksi Annikki Tähden kultalevyyn 1950 yltäneen hitin ”*Balladi Olavinlinnasta*”, jonka jälkeen Jukka kertoi olevansa kiinnostunut taruista, mutta olevansa myös erittäin epäileväinen niiden suhteen. Sama pätee hänen mielestään myös musiikkiin.

Jukka: Ja onha sitä tultu linnassa käytyvä kahtomassa nämä paikat. Paikat että tuota onko... laittaa miettimään että onko tämä tosiaa... [nyökyttelee] taruva vai totta. - - Niin että totenperästä... hän ne laulut pitäs olla eikä siinä sais olla... savolaista kieroutta ja... [katsoo minuun hymyillen] - - Ja tuota... nurkantavusjuttuja. Että kyllä se, kyllä se... Ja selvä-ääninen laulaja ja... samate... samate sellanen... rauhallinen. Hitti on, jota kyllä kuuntelee iha... Ihan tuota millo vaan. - - Tässä ei oo mittää sellasta... [heiluttelee päätään] niin sanottuva mitä... sekameteliä. [naurahtaa] - - puhasta tekstiä mitä nää... vanhanajan laulut on että... niissä on tosiaa se... teksti sitä luokkaa että se on... se on olla olemassa ja tuota... - - Ja se perustuu tosiaa siihe että.. näihä se asia on. - - Myös tuolla tunnepuolla. - - Niiku rakkauden puolella ja avioliiton puolella ja... muualla ni. - - Nehä pitäs olla ne asiat sillä puolella hyvin... suoraviivasia ja... keskennää... keskennää tosiaan... sopivia, että ei lähetä kiermuttelemaa. Sillo se, sillo se aina sotkeutuu. Siihe tuloo sitä [painokkaasti] *särövä*.

Jukasta oma visio on loppujen lopuksi se, mihin voi ainoastaan luottaa. Jukka on matkustellutkin paljon tarujen selvittämisen halun takia, esimerkiksi Olavin linnaan selvittämään Annikki Tähden laulamaa pihlajan tarua ja Israeliin median kohinan takia. Keskustelimme Jukan kanssa kauan matkoista (noin kymmenen minuuttia) ja siitä, kuinka hän on matkustellessaan kiinnittänyt paljon huomiota rakennuksiin ja pieniin yksityiskohtiin, jota kautta päädyimme keskustelemaan Jukan laajasta puukäsityöharrastuksesta. Jukka kertoi

paljon muistoistaan käytännön kautta, esimerkiksi miten pärekattoja tehtiin ja millainen kokemus uiminen Kuolleessa meressä oli.

5.3 Tapio

Tapio (69 vuotta) on lähtöisin haastattelupaikkakunnan laitamilla sijaitsevasta pienestä kylästä. Kuunnelimme ensimmäisenä Erkki Junkkarisen tunnetuksi tekemän tangon ”*Sinun kanssasi, tähtisilmä*”. Kappale kertoo Tapion mielestä halusta lähestyä ja seurusteluajoista, jonka jälkeen Tapio kertoi moottoripyöräonnettomuudesta, joka sattui hänelle 16-vuotiaana. Hän oli juuri aloittanut työskentelyn kotikylänsä kaupalla, kun häntä pyydettiin läheiseen kaupunkiin kauppaan töihin. Koska välimatkan kulkeminen linja-autolla ei ollut mahdollista töistä myöhästymisen takia, Tapion isä hankki tälle moottoripyörän, jolla kulkea väliä. Tapio oli onnettomuuspäivänä lähdössä tansseihin ja eräs tyttö oli osoittanut kiinnostusta lähteä ennen tansseja saunomaan Tapion rantamökille.

Tapio: Siinä ku aamulla mänin töihi ja sitte tuota laitoin siellä kaikki ja kaheksalta ku alko ne tanssit. Ja ku piti siinä lämmittää vielä se sauna, siinä män pari tuntia ku sen saunan lämmittää. - - Mä aattelin siinä sitte että... näinköhä minä kerkeen siihe sitte. Ja ku se yks likka ois vielä lähtenä sinne tansseihin mukkaa...- - Ja minä ku mietin vielä että kehtaanko sitä ottoo ku muuttii oli pyytänä sitä sinne tansseihin että tuota... - - Nii, näitä... männöö välillä näinnii ni minä sitte siinä tuota... kauheella kiireellä lähin ni puoltoista kilometriä kerkesin ajoo kunnes sattu se.

Ensimmäisessä kurvissa moottoripyörä suistui tieltä ja Tapio oli joutumassa pellon reunalle kasattuun kivikkoon. Ennen kivikkoon pauskautumista hän huomasi nuoren pihlajan ja ehti ottaa taimesta kiinni, joka taipui taaksepäin ja heitti hänet selälleen maahan. Hän pauskautui maahan ja löi takaraivonsa kiveen, jonka jälkeen Tapiolta meni taju. Onnettomuus aiheutti aivoverenvuodon, jonka seurauksena hänelle tuli hermostovaurioita, jonka takia Tapio saattaa yhtäkkiä pyörtyä. Onnettomuuden jälkeen hän joutui opettelemaan uudestaan kävelemään. Hän sai myös pysyviä vammoja, joista Tapio kertoi vastaavasti seuraavaksi kuuntelemamme klassikkovalssin ”*Tango merellä*” jälkeen:

Tapio: Tästä tulloo mielee sellasta lähestymistappaa... [tekee kädellään laajaa ympyrää poikittaissuunnassa] Lähestymistappaa tämä kappale, niin minä siitä piti sanova tästä minun puhetavasta, kun se meni siinä kolarissa.

Tutkija: Nii?

Tapio: Sana ei aina tule ulos sellasena, minä sen tarkotan. Se pittää sanna se sana uuestaa muutaman kerran, muutaman kerran. - - Et minä aina puhun että ”En minä ole humalassa!” Tuota että tämä... vamma minule jäi. [selkeästi hidastaa puhettaan ja artikuloi] *Vaikka. Minä. Miten. Selkeästi. Asiaa. Puhun.* Ni pahemman kerran menee sekasin aina ne sanat. En tiä mikä siinä on... - - Ja tuota niin... tuota... varsinkin kun on tuota porukkaa enemmän ja siinä jutellaan, ni kaikki kahtoot aina minuva että... [katsoo ihmettyneesti minua ja ympärilleen matkien sitä miten häntä katsotaan] Minä sanon aina sitte että ”en minä ole humalassa”. Tämä on vamma minun piässä joka tuli siitä kolarista. Tämä tämä että... Ni se, tämä asia minun täytyy teille kertova kun tuota...

Tutkija: Kyllä minä ainakii saan hyvin selvää, että ei tarvitse sitä...

Tapio: Mutta tuota... Minä nyt kun muistin puhuva sen tuota... kun tämä asia on minulla piässä. Semmonen vamma se on, joka ei parane koskaan. - - Minuva itteeni aina harmittaa se kun tuota... aina kun lauletaan niin minä tuota... pyys se naiskanttori laulamaa ja tuota... - - Ni se aina suututtaa, kun

Vaika ois miten helppo asia, mistä jutellaan. - - Ni sitte ku tulloo niitä mokomia ihmisiä, ku se tuloo, [painokkaasti] se vaikka ois mite helppo sana ni se ku männöö viäri ni se pittää uusia. [lyö kevyesti nyrkillä pöytää] Ruppee suututtammaa itteesäkkii välillä kun *Vaikka. Minä. Miten. Hitaasti. Sen. Sanon.* Tai lähtisin sitä asiaa puhumaa, ni silti se männöö sekasi. - - Ni tämä ol semmonen... mikä on mulla niiku tota... sama ku se pyörtymine, niiku sanoin että sellasta tapahtuu välillä... Tämä on semmonen, mikä on jäinä. Eikä parane koskaan, vaan että se... Mutta. Pittää aina sanova kun minun kanssa ruppee juttelemaa että minun puhe ei voi männä kaikki oikei että en minä mitää pahhoo... Minä uusin sitte. Että minä en voi sille mittää, pittää uusille aina sannoo.
 Tutkija: Se on kyllä hienoo ettette oo... lannistunut siitä.
 Tapio: [huokaisee raskaasti] Toivossa on hyvä elää. [naurahtaa iloisesti] Antakaa anteeks, minä pistän leikinlaskuks.

Tämä tarve selittää omaa toimintaansa tuli keskeisimmäksi asiaksi Tapiion haastattelussa, koska hän puhui paljon moottoripyöräonnettomuudesta ja sen aiheuttamista seurauksista. Epäilen tämän johtuvan siitä, että hän pelkäsi etten *ymmärrä* häntä. Tapiolle haastattelu oli todella tärkeä sekä merkittävä tilanne ja jo haastattelun aikana (sekä useasti haastattelun jälkeen) hän kuvasi tätä tärkeyttä ja kiitteli, että saa olla mukana tutkimuksessa. Tapio on äärimmäisen kohtelias herrasmies sekä hyvin positiivinen ihminen, mutta haastattelun aikana huomasin, miten paljon hän on jäänyt katumaan asioita. Kuten hän itse sanoi, ”minusta olisi voinut tulla vaikka mitä”. Tapiolle tärkeä asiakaspalvelijan ura päättyi onnettomuuteen ja hän itse kuvaili, ettei tule ”näkemään koskaan enää tervettä päivää”.

Tapio kertoi haastattelussa, että vaikka hänen elämänsä ei aina ole helppoa, hän yrittää kovasti. Tapio koittaa käydä joka päivä kävelemässä ja kalastamassa veljensä kanssa kesäaikaan. Hän on harrastanut musiikkia laulamalla ystäviensä kanssa yhtyeessä ja kylän muissakin tapahtumissa.

5.4 Olli

Olli (85 vuotta) on lähtöisin myös maalaiskylästä haastattelupaikkakunnan rajoilta. Hän opetteli itse soittamaan mandoliinia korvakuulolta ”omiksi tarpeikseen kotona soitellakseen”, kuten hän kertoi tutustumishaastattelussa. Varsinaisen haastattelun aloitimme kuuntelemalla vauhdikkaan ”*Viipurin Vihtori*” polkan, josta Olli kertoi ensimmäisenä

Olli: Sillo ku mie olin tuossa...viiestätoista kahteenkymmeneen vuotias ni... minun ku syyhys että piäsis tuota tanssimaa ku ilikiäs männä, ku en minä ossoo! Taisin mie kerran tai pari kuettookii mut ei siitä tult mittää... Siihe se laukes ja minä sitte kuitennii, minun mieli teki niin kamalasti, tuol maailman paras tanssija mutta ei siitä tullu mittää. Ei, se loppu siihe... enne alakujaa... [nauraa] Mut semmoset tunteet siitä tuli.

Olli kertoi puolustukseks, että läheskään kaikki eivät hänenkään nuoruudessa osanneet tanssia ja että kotona seitsemän sisaruksen kanssa riitti vauhtia ilman tanssejakin. Olli olisi halunnut opetella soittamaan myös haitaria, mutta soittimen kalleudesta johtuen hänen vanhempansa eivät sellaista koskaan hänelle hankkineet.

Kuuntelimme seuraavaksi ”*Kulkurin valssin*”, jokaisen suomalaisen tunteman hitin, joka tuli tunnetuksi samannimisestä Tauno Palon ja Ansa Ikosen tähdittämästä huiman yleisömenestyksen saavuttamasta elokuvasta. Kappaletta ovat levyttäneet monet kärkiartistit 1920 lähtien. Kappaleen loputtua Olli kertoi heti, kuinka kappale oli suuri hitti, jonka kaikki osasivat, esimerkiksi tansseissa Olli kävi poikaporukassa laulamassa kappaletta haitarinoittajan vierellä. Poikaporukassa vietettiin muutenkin aikaa, Ollin mielestä turhia, reissuja kyläraitilla kävellen ja laulaen. Ystäväpiiri hupeni poikien alkaessa kiinnostua tytöistä, koska rohkeimmat menivät suoraan tyttöjen luokse, ja muiden kesken saattoi syntyä rajuja riitoja tytöistä. Tosin poikien kanssa vietetty aika väheni huomattavasti, kun Olli tapasi vaimonsa. Kysyessäni, kuinka Olli tapasi vaimonsa kanssa hän kertoi voitonriemuisesti tarinan naapurin pojasta, joka oli vastuussa tästä tapaamisesta.

Olli: No mitenkä, nuapurin poieaha se tään sai aikaan. Ku se vaan tul miun luokse yhtenä pyhänä iltapäivällä, että ”läheppäs hänen kanssaan, tuota... hänel on kaks tyttöä tuolla vähä niiku... kiikarissa” . Minä sanoin iha urkeesti, että ”minähä en lähe!”. Minä olin silläpäi että en lähe mihinkää. Se vaa hinkutti, istu siinä vieressä... ja esitti kaikkea hyvvee. Ja niihä mie läksin ja... sit mää näin sen siellä yhdessä paikassa... se ol toisii tyttöjen kanssa taikka... seinustalla, yhdessä kamarissa ja sieltä mie sen... piän näin, kasvot ja aattelin, että tuossaha ois fiksun näköne tyttö ja... siitä se ku läks ni tässä sitä nyt ollaa! Nii että... ei minun ois pitänä kahtoo sinne päi että... [naurahtaa] vaineskii, mutta hyvä ku satuin vilikasemmaa, sopivalla hetkellä vielä. - - -No minulle tärppäs tuo ja... se ei toine saant mittää. Ei siitä porukasta ainakaa. Ois miun pitänä laittaa iha... kiitoskortti tai jotanii sille pojalle että... [nauraa] Sattu näi... Sie et saana mittää sieltä mutta... minulle sattu. Ei sitä ois ilent ruveta kehumaankaa...

Olli mietti kertomuksensa jälkeen vaimonsa kanssa vietettyä yhteistä aikaa. Seuraavaksi kuuntelimme suomalaisen ikivihreän valssin ”*Metsäkukkia*”, josta moni tunnettu laulaja on tehnyt omat versionsa. Kappaletta käytettiin Ollin nuoruudessa häävalssina ja keskustelimme sitten häistä ja tanssimisesta sekä tansseissa käymisestä. Olli kuitenkin vaihtoi puheenaiheen takaisin puolisoonsa.

Olli: Liennekö... kuha jorpateltii siellä pitki kyliä ja... lauletti vaa.

Tutkija: No... Mukavaha se on sillä laillakii mennä.

Olli: No mukavaha ja aika mäni... Mutta sitte mä tapasin tuon. [herisyttää sormeaan ja alkaa hihittää, hymyilee velmusti ja vakavoituu sitten] Sitä aikaa ei voi verrata vielä tähännii... Paljo mukavampoo.

Tutkija: Jaaa.

Olli: Usko pois! Kyllä paljo mukavempoo. [nauraa] Epäiletkö?

Olli pohti puolisonsa kanssa vietettyä aikaa ja sitä, miten nopeasti ja mukavasti yhteiset vuodet ovat menneet, vaikkakin Ollia tuntui hieman kaduttavan, ettei hän ole aina ollut malliaviomies. Hän nosti esille avioliiton muuttuneen roolin ja pohti, miten on selvinnyt omasta liitostaan.

Ollin haastattelu sujui helposti ja tuntui etenevän kuin itsestään, vaikka haastattelun aikana tunnelmat saattoivat vaihdella hyvinkin nopeasti hervottomasta naurusta liikutukseen. Haastattelun viimeisenä kappaleena haastattelussa kuuntelimme ”*Lapin äidin kehtolaulun*”, joka liikutti Ollin kyynelten partaalle ajatellessaan, miten vaikeaa Lapin karuissa maisemissa

on ollut pienen lapsen kanssa. Äkisti Olli muisti kuitenkin mummonsa hänelle lapsena laulaneen pilaversioiden laulusta ja liikutus muuttui hyvin nopeasti hervottomaksi nauramiseksi.

5.5 Aino

Aino (72 vuotta) oli uusi päiväkeskuksen asiakas tullessani haastattelemaan häntä. Hän kuvaili itseään useasti ”höpöttelijäksi”, koska hän on innokas puhumaan. Aino on myös lähtöisin haastattelupaikkakunnalla ja työskennellyt hoitotyössä.

Ainon haastattelussa keskeisimpänä olivat lomamuistot ja lomilla koetut kokemukset, joita ensimmäisenä kuuntelemamme kuuluisan säveltäjä/sanoittaja Unto Monosen ikivihreä tango ”*Satumaa*” herätti. ”*Satumaa*” oli Ainosta nätti kappale, josta hänelle tuli mieleen vesi. Hänelle vesi on elementtinä hyvin tärkeä osa elämää.

Aino: Sitä minä just äske aattelin, minusta se on hirveen nätti... En minä tiedä mikä minulle on se vesi-elementti, se on.

Tutkija: Ai se on ollu sellanen tärkeä?

Aino: Se on. Niiko... [ei enää katso minua silmiin, vaan hakeutuu selkeästi omaan maailmaansa] mutta en minä nytte oo... vielä tänä kevväänä ni... tuota... Miun pittee päästä sinne vien iäree, minä siellä istun, en mittää muuta ku istun ja kahton sitä vettä. Iha semmonen... rauhottava olo tulloo. [katsoo minua silmiin]

Tutkija: Joo. Onks teillä ollu sitte kesämökkiä tai tämmöstä..?

Aino: Ei. Mut minä aina niiko, en minä nyt vielä oo tuota... kesäsi aina käyn... uimassa siellä joka päivä, se on joka päivä mäntävä. Joka päivä mäntävä. Yhennii kerran joulukuun seittemästoista päivä oli mäntävä. [nauraa]

Tutkija: [naurahtaa] Ompas hurja!

Aino: Nyt lääkärit kyllä sano että [kuiskaa] ”Et sua männä”. [jatkaa normaalilla äänellä] Ni kyllä minusta oli nätti laulu tuo oli sillai niiko... Sitä satumaata että... uatoksissai on, suap ajatella vaikka mitä. Niitä tuolla niitä etelän rantoja ja... - - Ni miten siellä ol mukavata ja... sitä hulinata ja... Lapsii iäniä ja kaikkea sellasta.

Tutkija: Muistuu tästä sitte mielee?

Aino: Nii. Minusta ol mukava, nätti sellanen. Mieltä ilahduttava laulu. Satumaa ja niiko... linnuttii niiko piäksysettiä ku lentää sinne kauas ja sitte tuas tulloovat takasii.

Aino kertoi käyvänsä päivittäin läheisen järven rannalla, johon on rakennettu pieni vaja sateensuojaksi ja onkien säilytyspaikaksi. Aino pohti, että veden merkitys on tullut hänelle jo lapsena, sillä hänen synnyinkotinsa oli järven rannalla. Aino kertoi minulle vanhoista tavoista, eritoten marjastusreissuista ja niissä käytetyistä välineistä. Hänestä ennen vallitsi yhteisymmärrys ja tehtiin enemmän yhteistyötä eritoten naapureiden kanssa. Kun ehdotin toisen kappaleen laittamista, Aino kertasi vielä ”*Satumaan*” tunnelmia,

Aino: Mutta pitää sanova että... hyvälle tuntuu. Ja jonnii pitää tuntuva pahallennii jos tuntuu pahalle ni. Se tuntuu pahalle. [naurahtaa]

Tutkija: Nii se kappale nostatti sitte tämmösen... tunnelman?

Aino: Joo. Hyvä, hyvä kappale oli. Ja ilone, sellane. Niiko kaukomaihi kaipuuta ja kaikkee, nytte ei... oikein uskalla lähtee sellasii...

Tästä lähti keskustelu matkustelemisesta ja ulkomaista. Aino kertoi viimeisimmästä matkastaan Pietariin, kuvaili venetsialaisten gondolien liikkumista ahtaissa kanavissa ja

Empire state buildingissa koettua korkeanpaikankammoa. Aino kertoi lomareissustaan aistein havaittuja muistoja.

Aino: Mut aikoinaa sit [mieltii, katsoo pöydän pintaa].. silloisen työkaverin kanssa, sehä se rupes huastamaa että "Lähetää, lähtisit koittamaa" että... Tunisiassa.. - - Nii nii, sinne ku myö mäntii yöllä... [nosta katseensa pöydästä, mutta ei katso minua] taikka se lentokone, ni minusta ol se ku että sinne... sellanen...kostee lämmin tuoksu ja... ne ne... [sulkee silmänsä, mieltii] Palamut. Palamut ku heilu silla [heiluttaa kättään edestakaisin rauhallisessa tahdissa] ...tuulissa humisevatte ni minä ihan että "Hyvä ihme, että mikä tuo tuommonen puu on?" [katsoo minuun] Mukava ja nätti ja minusta ku lentokoneesta piästii siihe tantereelle, että miten mukavata ol. Yöllä, nimittäin. Niin tuota... No sit päevä ku valakes ni sitte näk mitä puita ne ol. [naurahtaa]

--
Aino: hirveen tulista ruokoo, mitä siinä ol, riisiä ja... paprikkata ja mitä... - -Suu palo. [Hymähtää] - -
Mutta kaikki niin hirveen kaunista ja nättiä - - - - Ja ku myö sillo eka kerran kun ne... [katsoo yläviistoon, mieltii] Ku myö nyt huastoo juoaristettaa näi.. Ne ku hirvee sukkela huastel!

Tämän melko pitkän yksinpuhelun jälkeen (noin 25 minuuttia) Aino havahtui ja pahoitteli "höpötelmistään" kysyen, vieläkö ehdimme kuunnella lisää musiikkia. Seuraavaksi kuuntelimme Kreetta Haapasalon hengellisen musiikin klassikon "Kanteleeni", joka toi Ainolle mieleen ystävänsä lapsenlapsen säveltämän laulun, jossa pohdittiin mitä taivaassa puuhataan. Aino pohti taivaan olemassaoloa ja sitä, millaista elämä mahtaa siellä olla. Hän kertoi, että "Kanteleeni" on hänelle tuttu kappale koulun aamunavauksista.

"Myrskyn jälkeen" oli Ainon haastattelun viimeinen kappale. Ainosta "vanhemman ajan" laulajat olivat selkeämpiä ja tasaisempia ääneltään kuin nykyiset laulajat, ja lukee Kari Tapion tästä syystä näihin "vanhemman ajan laulajiin". Pohtiessaan kappaleen sanoja Aino kertoi tarkemmin "pakkomielteestään", kuten hän itse asian ilmaisi, veteen ja veden äärellä olemiseen.

Aino: Mikä paholaine mie oon ensinnäkkää ku tuota.. niiko ois oikee hirmune myrsky taikka muuta ni... minun... [naurahtaa] sisältäpäin niiko sellanen... [katsoo minuun] hirmusen hyvä olo, taikka semmonen tunne tuloo siitä että myrskyssä olemisesta ja myrskystä. [naurahtaa] En minä tiä mikä minä semmonen oon. Ei mut niiku nyt hirveesti ku tuuloo ja puut [osoittaa kädellään, miten puut taipuvat] iha näinikkee... ni minust on se... Yhennii kerran missä me oltii ni se [katsoo minusta pois] tuota... olkos se nyt yhen päivän se myrskykii, ni minun pit männä sinne rannalle ku se, oikee hirmusella vauhilla ku se ves tul sinne ihan valkeena [katsoo minua ja hymyilee] ja lojautteli rantakivvii, ja samalla se pärskäytti sinnä vähä etemmäksi niitä pisaroita. Ni minun pit kahtoo tollottaa siellä rannalla. - - - - Mutta minulle tuli siitäkii hirmusen hyvä semmonen... sisäisesti semmonen *hyvän olon tunne*.

5.6 Alma

Alma (87 vuotta) on aktiivinen ja innokas harrastaja musiikin, liikunnan sekä teatterin saralla. Hänen miehensä työn takia perhe joutui liikkumaan paljon, jota kautta Alma päätyi haastattelupaikkakunnalle.

Alman kanssa aloitimme haastattelun kuuntelemalla tunnetun sota-ajan kappaleen "Eldankajärven jää", josta Almalle muistui heti mieleen sankarihaudalla olo pikkulottana. Kysyessäni, mitä pikkulotan työtehtäviin kuului, Alma kertoi pelottavista postinvientireissuista sotasairaalaan, jossa ylemmät herrat kirosivat aralle tytölle, jos postia ei

tuotu heidän pöydälleen asti, sekä raskaiden kanttiinitavaroiden kuljettamisesta pyörällä. Alma kertoi saaneensa Lottana olemisesta mitalin sekä avustusta kuntoutukseen ja isojen ostoksien, kuten silmälasien ostamiseen. Kysyessäni Almalta hän kertoi päätyneensä Lottiin opettajansa kautta.

Alma: Eiku opettaja, tuo... Maire Saaresmaa, oli opettajana ni se sitte aina pyys että "Lähe hänen mukkaasa" että tuota... minä pesen niitä pulloja hänelle ja marjoja kerreen... Ja yks kaunis päivä ku oltiin tuota... [katsoo muualle, miettii] siellä hänen kotonaan niin tuota sano että tuota "Nyt siun pittää lähtee Lottii... rahat viemää. Että siellä tarviivat... apuva" [katsoo minua] Ja niihä minä jäin sitte. Ja tuota puol päivää olin koulussa ja puol päivää mänin sitte sinne Lottalaa.

Tutkija: Oho... No siinä on rankat päivät kakstoistavuotiaalle.

Alma: Oli. Oli ja tuntu mutta... Kyllä se oli ihmeellistä että kun tuota isänmaata kun tuota rakastaa ni kyllä se ihminen syöpyy siihe. Että on mukava. [nyökyttelee] Ja se on aina mielessä...

Alma muisteli muitakin velvollisuuksia, joita nuoruudessa piti isänmaalle tehdä, kuten kahden metrin halkopinojen tekemisen. Koulussa opeteltiin jo sotilasmerkkien, ja sitä kautta sotilasarvojen, tunnistamista ja Alma kuvaili koulunkäyntiä sota-aikaan "sekasorroksi". Kun koulu otettiin sotasairaalaksi, oppilaat siirtyivät seurakuntatalolle pahviseinin jaettuihin luokkiin, jossa "toisesta (huoneesta) kuulu eri lause ja sitä ei osana keskittyä siihe ommaa hommaa". Alma oli ollut hyvin avulias persoona ja hän kävi auttamassa opettajiaan kotiaskareissa koulun ulkopuolella.

Alma kertoi, että hänen nuoruudessaan tehtiin paljon yhteistyötä ja autettiin lähimmäisiä. Jokaisella oli tuolloin myös suuria ja vihaisia koiria pihossa vartioimassa. Vaikka heidän perheellään oli koiria, Alma pelkäsi niitä. Kappaleesta nousi Almalle myös mieleen matka, jonka hän teki sodan loputtua isänsä kanssa synnyinseudulleen pohjoiseen, jossa he viettivät viikon juoksuhaudoissa.

Alma: Siellä missä ampuvat ja tekivät ne [kaivaa kädellään linjaa] laitto katot sinne ja... ja tuota yhdessä sitten semmosen että... keittiöpuolen ja kammaripuolen ja laviskat laittovat ja... lauvottivat, että siellä voi nukkua. Ja sinne sitte... raput että piäs mänemään sinne. Ja ulkona paistovat leipää semmosilla, niissä uuninraadoissa.

Tutkija: Ompas jännä, en oo kuullukkaa tämmösestä aikasemmi.

Alma: Kyllä. Se, siellä oli tuota, ja ei ollu ku yks kahvikuppi kun kaikki ol pan... tuota... saksalaiset, kun lähtivät pois ni polttivat talot. Ja niihä ne venäläisetii jotka olivat... polttivat.

Tutkija: Mm. Nii.. Yks kahvikuppi?

Alma: Yks kahvikuppi. Ja toistakymmentä henkee meitä on ja sitte oli semmonen [piirtää ympyrää käsillään ilmaan]... kamina ja iso kattila siinä [huljuttelee kädessään olevaa kahvikuppia kattilassa] huuheltii ja jokkaine sai kahvia. Ja jokkaine ol iha tyytyväine, ei sitä... kukkaa tuota suana sen ennenmi ku... oli vuorollaa.

Alma kertoi saaneensa Amerikassa asuvilta sukulaisiltaan paketin, jossa oli karamelleja, kahvia, sokeria, sekä Almalle ja hänen siskolleen jakkupuvut. Alma kertoi saaneensa ensimmäiset nailonista tehdyt sukkahousut tästä lähetyksestä ja se oli "juhlavata".

Seuraavaksi kuuntelimme hengellisen musiikin helmen "Kanteleeni", jonka aikana Alma selkeästi rauhoittui. Kappaleessa oli Almasta "harras tunnelma, jonka ottaa mielellään vastaan". Nautimme hetken aikaa kappaleen nostattamasta seesteisyydestä, jonka jälkeen kysyin Almalta, miksi hän pitää hengellisestä musiikista.

Alma: No sitä ku tulloo vanhemmaks ni sitä ruppee ajattelemaa tuonpuoleisia asioita ja kaikkia asioita sellasia ni tuota.. sitä mielellää aina.. rauhottuu ihminen ja sitä ei ennee sitä... jonnijoutavaa romppaa, ni ennee harrasta. Ja nyt ku minä oon suana olla iteksee ni tuollakii ni tuota.. mie oon niiku... rauhottuna paljo. Ja iteksee ku on niin tuota... sitä mielellää haluaa kuunnella tuota paljo kaikkia tuollasta... rauhottavvaa.

Alma on laulanut päiväkuorossa 27 vuotta ja kuvailee laulamisen olevan hänelle ”henkireikä”. Tosin harjoituksissa käyminen on vähentynyt, koska Alman on vaikeaa liikkuu harrastuksiin rollaattorin kanssa ja hänen äänensä on madaltunut sairastamansa astman takia. Alma ei ole kuitenkaan vielä valmis jättämään laulamista täysin, sillä laulamisesta tulee ”hyvä mieli”.

Alma: Mutta mielellään tykkään olla ku siellä on niin paljon tuota... ihmisten kanssa saa olla tekemisissä. Ja miulla on niin paljon niitä ystäviä.

Tutkija: No se on mukava.

Alma: Ni se on oikein, minä oon sitte ku ne sanoo että ”Nyt saat jäähä pois” ni sitte minä jään pois. [naurahtaa]

5.7 Pentti

Pentti (74 vuotta) on lähtöisin haastattelupaikkakunnan rajoilta suuresta perheestä, jossa pidettiin usein nurkkatansseja. Pentti kuvailee musiikin olevan hänelle ”henki ja elämä”. Hän on soittanut haitaria armeijasta lähtien ja täysin itseoppineena muusikkona ja hänen lempikappaleitaan ovat vauhdikkaat polkat. Heti haastattelun alussa, kun olimme kuunnelleet Onni Laihasen säveltämän kuuluisan hitin ”*Rantakoivun alla*”, Pentti kertoi huomanneensa haitarin soittamisen muuttuneen monella tavalla.

Pentti: Mutta minusta tää on vähä nää nykyset soitot ja tuota... nää sovitukset, nää on vähä liian mahtipontisia.

Tutkija: Ai jaa?

Pentti: Ei oo sellanen ku aatteloo, mitä oli vanhat. Niissä se ääni oli sellanen... niinsanottu Kouvolan ravaattimalli, tiiätkö mikä oli ravaattimalli?

Tutkija: Kravaattimalli? En.

Pentti: Siinä oli semmonen... [nostaa kätensä ja koskettaa rintalastaansa] niiko miesten ravaatin kuva tässä. Semmonen, joka levis. Se ol ravaattimalli.

Pentin pyynnöstä siirryimme heti seuraavaan kappaleeseen, joka oli Erkki Junkkarisen säveltämä menestysvalssi ”*Valssi menneiltä ajoilta*”. Kysyin Pentiltä, omistiko hän sitten tällaisen vanhemman, 1930-luvulla suosituksen Oy Harmonikan valmistaman haitarimallin.

Pentti: Mulla oli, mulla oli tämmönen alunperin, se oli ihan niitä ikivanhoja, sota-aikaa... tehty mutta minä sen polone möin. [pyörittelee päätään, katsoo pois päin minusta, miettii] Ja sit miä ostin sentää uuvan. Sitä minä oon katuna ikäni että minä tulin hävittäneeks sen... vanhan pelin, se ois ollu.. [katsoo minuun ja hymyilee haikeasti] Siinä ol hyvä ääni. [huokaisee]

Tutkija: Et se oli semmonen.. Mistä saitte sen haitarin? Tai ostitte?

Pentti: Minä ostin naapurimieheltä sen. [nostaa katseensa ylös, miettii] Se ol tuota viis... sen ajan, vanhan Suomen rahaa, viissataa minä siitä maksoin. Ja tässä oli tämä ratioliike, sie et tuntent sitä mikä oli Jurvanen ennen. - - piti ratioliikettä, ni.. Hää käyt multa monta viikkoo sitä vahtimassa ja kysymässä sitä ja... [hymyilee veikeästi ja katsoo minuun] minä polonen sitten... [pudistelee päätään]

Tutkija: Viimein taivuitte?

Pentti: Viimein erehyin! Minä sain kolome, eiku... minä kakspuol tuhatta sain siitä.

Tutkija: Herranjestas!

Pentti: Ni minä viissataa siitä maksoin ni... miel teki myyvä. Ja sitä minä oon katuna [katsoo taas yläviistoon] ku minula ei olla... rahapula ol ni... tarvinnu. Hää halus sitä niin kovasti, hää kävi ainakii... kuukauven, joka ilta [katsoo minuun] minun luona, ja kolmekymmentä kilometriä oli tää väli ajjoo toisen. Moneen kertaa että onko se jotakii vilippiä ku minä sen... niin halavalla vielä möin... [hymyilee, katsoo minua]

--

Pentti: Hän oli sellanen ryypymies se nuapurin mies, hän ku haitarin jostai saip ni, jostakii rahaa sen verran ni... se jo heti viikonpiästä sen möi. Piti suaha viinarahaa ni...

Tutkija: Noh... onni onnettomuuvessa. Saitte hyvän pelin jolla soittaa.

Pentti: Nii mutta minäkää polone en ymmärtänä sitä pitää! [hymyilee onnettomasti hartiat alhaalla]

Pentti opetteli soittamaan haitaria armeijassa ollessaan ja kävi esiintymässä tansseissa sekä hirvipeijaisissa. Pentti opetteli soittamaan haitaria korvakuulolta radiosta soivien kappaleiden mukaan ja hän kertoo, että jokaisella soittajalla on oma tyykinsä soittaa. Korvakuulolta opetellessa oppi matkimaan muita soittajia ja hän arvostaa suuresti muita haitarinsoittajia. Seuraavana kuuntelimme Pentin lempikappaleen, ”*Tukholman polkan*”, joka tunnetaan myös nimellä ”*Meripojan polkka*”. Pentti kertoi, että kappale tuli hänelle tutuksi Kultainen harmonikka – ohjelman kautta, jota hän seuraa vielä nykyäänkin, vaikka toteaa ohjelman menneen liian taiteelliseksi hänen makuunsa. ”*Tukholman polkkaa*” on Pentin lempikappale, koska ”Siinä on jotakii semmosta, joka vie miehen mennessää”. Hän ei kuitenkaan yrittänyt opetella kappaletta itse, koska se oli liian vaikea. Pentti tunsi muutamia Kultaisen harmonikan soittajia henkilökohtaisesti ja arvostaa heitä suuresti soittotaitonsa takia.

Seuraavana kuuntelimme toisen polkan, jokaisen suomalaisen tuntevan ja jokaisen haitarinsoittajan perusohjelmistoon kuuluvan ”*Säkkijärven polkan*”, joka piirsi Pentille silmien eteen kesäiltaisen tanssilavan ja järven rannan.

Pentti: Sitä kun joskus herkistyy niin tulloo äkkiä sellasia. [naurahtaa iloisesti] ...mielee.

Tutkija: Kesäilta ja... Oliko teillä haitari mukana yleensä jos lähditte johonkii tällasee?

Pentti: Oli.[katsoo kaukaisuuteen] Kyllä mua paljo kotoa käyti hakemassa, iha lähetti tuota sinne järvelle soutelemmaa tuonnennii ni mulla pit olla hanuri mukana sit. Sinne järvelle se jotennii kuulu. [hymyilee kaihoisesti] kesäyöhö ja järvi.

Herkistynyt Pentti hiljentyi, jonka jälkeen kuuntelimme haastateltavien nuoruudessa ilmiöksi muodostuneen valssin ”*Nuoruusmuistoja*”. Kappaleen loputtua Pentti liikuttui ja pohti mennyttä aikaa.

Pentti: No, se nuoruus, mitä oli sillo nuorempana. [huokaisee, on omissa maailmoissaan] Se oli onnellista aikaa kuitenkin. Vaikka viikot täytti arki ja kova työ mutta kuitenkin... siitä huolimata.

Nuorena Pentti työskenteli tietöissä ja kuvailee työnteon olleen raskasta. Työt tehtiin urakkana ja pidemmästä matkasta ei usein lähdetty kotiin vaan nukuttiin autossa muutama tunti ja sitten taas jatkettiin. Vapaa-ajan hän vietti poikaporukassa ja kertoo, että alkoholi oli usein yhdistävä tekijä nuorten riennoissa. Pentti kertoi, että heidän kotonaan järjestettiin paljon nurkkatansseja, jossa kävi paljon kylän nuorisoa.

Haastattelu sujui hyvin rauhallisesti ja tilanteen tunnelma oli hyvä, mutta huomasin selkeästi, että joistakin asioita Pentti ei halunnut puhuma kanssani enempää, vaikka yritin kysellä. Haastattelu oli hidastempoisempi kuin toiset haastattelut. Pentti puhui aluksikin hitaammin ja miettiessään käytti enemmän aikaa kuin muut haastateltavat. Pentti puhui ”kokonaisia lauseita”, eli hänellä oli hyvin vähän kesken lauseen olevia ajatuskatkoja ja hän vastaili kompaktimmin.

5.8 Ritva

Ritva (74 vuotta) kertoi tutustumishaastattelussa olleensa nuoresta asti innokas tanssin harrastaja. Hän on käynyt useilla lavoilla tanssimassa ja katsomassa tanssiorkestereita sekä laulajien keikkoja. Hän muutti miehensä työn perässä haastattelupaikkakunnalle.

Aloitimme varsinaisen haastattelun kuuluisan tanssiorkesteri Ramblersin ”*Carmen sylva*” valssilla. Ritva totesi, että voisi tanssia kappaletta vaikka häävalssina, sillä hänen häissään ei tanssittu. Nuoripari oli saanut suru-uutisia kihlauksen jälkeen, jonka takia häät haluttiin pitää pieninä ja rauhallisina. Suru-uutisten takia häitä myös siirrettiin myöhäisemmäksi, jonka takia nuorta paria haukuttiin ”susipariksi” ja muilla ikävillä nimillä. Ritvasta hääperinne on muuttunut huimasti hänen elinaikanaan. Kysyessäni Ritvalta, miten he tapasivat miehensä kanssa, hän kertoi seurustelun ja kihlauksen vaiheista.

Tutkija: Saanko kysyä, mite te tapasitte miehenne kanssa?

Ritva: Häissä. [naurahtaa]

Tutkija: Häissä? [naurahtaa]

Ritva: Nii. Minä olin siellä, miul on tyttökaveri ni tuota, minä olin tarjoitelmassa siellä... ja hän ol sitte sen mies, miehein ol tuota, Tikkasella ol tuota Tikkasen autoliike, ni nämä ol siellä töissä, nää miehet. Ni Mikko, tää miun mies, näillä autokuskina.

--

Ritva: Nii! [naurahtaa iloisesti] -- Sitku myö, minä asuin sillo Kuopiossa siihe aikaa ei kato ollu jokkaisella omia asuntoja ja sitä jonnii luona oltii, sitte asuttiin, kortteeria, ku ol töissä. Minäkii olin sitte Kuopiossa minä olin miun serkun luona. Ja se ol tuota... serkku ol tyttö, ol minu ikäne. [vetää henkeä] Ja hänen kanssaa kulettii sitte tanssissa ja tuota... Ja hän sai sitte ni tuota tuon kans yhen miehen tuolta -- Löytyi sitte ja tuota... tanssissa vuan tuota yhtyivät sillai ja tuota, myö aina kulettii nelistee ja sit myö mentii nelistee kihloihinnii! Ja se ollii semmone reissumies se miun serkun kaveri, ni tää miun miehen käy tinkimässä tuossa Kuopiossa... mikä tuo on, Puustjärnessä kultasepän liike, että suahaanko myö ilitasella tulla että myö tultais, kahet kihlajaiset ostamaan mutta ku ei pystytä tulemaa päivällä. [nauraa] Että kun se kaveri on tuota... reissut töissä että se piäsöö vua ilitasella. Ja niihä myö käyti ja naurettii vielä ku sillai että tuota siihe aikaa ku... joulujäläkee käyti sillo tapanin päivä jäläkee, iltasella seittemä aikaa oli sinne... ni tuota kellosepän liikkeeseen, myö sillo ostettii mutta myö ei julukastu sitä ku uutenavuotena. -- Ja uutenavuotena vasta ku oltii siellä, jossa myö tuumattii siellä tanssipaikalla, ni siellä sitte. Ja mäntii sitte tän minun... jossa minä oli heitä luona, sen serkun luona, ni kottii, siellä sitte julukastii. -- Sitte mäntii yöllä miun kottii ni tuota siellä myö tinnoo valettii [naurahtaa]... ja... Että on hyvä muistella tämmösiä!

Ritva nosti useasti haastattelussa esille sen, miten tavat ovat muuttuneet hänen nuoruudestaan ja häntä hieman ihmetyttää nuorten tavat. Esimerkiksi hän ihmettelee suuresti talonsa nuorien tyttöjen toimeentuloa, koska heillä on omat autot ja asunnot. Tytöt myös polttavat tupakkaa paljon, joka on Ritvasta turha ja vaarallinen menoerä. Ritvan vietti nuorena

aikaa paljon tanssilavoilla, mutta on nyt huomannut, ettei lavoja ole enää kuin muutama siellä täällä, josta hänelle nousi kysymyksiä siitä, missä ja miten nuoret nykyään viettävät aikaa.

Toisena kappaleena kuuntelimme Lea Lavenin 1970-luvulla laulaman läpimurtohitin ”*Tumma nainen*”, josta Ritvalle muistui mieleen eräs pettymystä aiheuttanut konserttikerta. Ritva pohti, miten paljon eroja laulajissakin on, toiset tulevat lavalle kolmen kappaleen ajaksi toisten laulaessa koko illan. Ritva kertoi käyneensä paljon keikoilla, miehensä voinnin huonontuessa keikoilla käytiin omaishoitajille järjestettyjen lomien yhteydessä.

Miehensä voinnin huonontuessa Ritva toimi puolisonsa omaishoitajana. Omaishoitajien jaksamisesta huolehdittiin myöntämällä heille lomia silloin tällöin. Ritvasta lomat olivat mukavia ja niillä pystyi rentoutumaan, mutta välillä häntä ihmetytti ja närkästytti suuresti lomalle pääsyn kriteerit.

Ritva: Että sillo joitakii kertoja kun näissä omaishoitajiin, miehein ku ol halvaantunut, halvaantuneena, ni sitte sai näitä lomia ja tuossa Siilijärvellä ku on se kuntoutuslaitos ni siinä ja sitte... sinne piäs aina jollonnii sinne kuntoutettavaksiinnii ni et sai käyvä iltasinnii sillo kuuntelemassa niitä. - - Mut sillo, ku miehein kuoli ni.. myö yhen (ystävän kanssa), hän hoiti vielä miestään ni tuota meinattii lähtä.. se ol niiku olko se puolperästä siitä... poismenosta... Ni meinattii lähtä tuota... tuonne Imatran kylpyylää. Sinne, että lähetää lomalle ja tuota... Ni minä en piässy tuota kuule kun mulle sanottiin että sinä et tänne kuulu että sinun piittää mennä Kerimäellä vua suru-ryhmään.

Tutkija: Häh?

Ritva: Nii. Minä jo auttelin, ja sanoinnii että en miä nyt sinne lähe ainakaa että tuota ku tässäki pitivät niitä suru-ryhmiä. Nii ja eikö sitä voi sitten sitä... surua... [tuotuneesti] suru-ryhmää piittää sitte täälläkii ku on ni piittääkö se vielä eriksee olla jossakii käyvä. Nii... ja... [mietteliäästi] minä sanoin että pitäis aatella että elämätä niiku etteepäi ruveta uattelemaa eikä justiisa siihe... niiku seisottua se elämä sitte kun nytte on poismännynä ni... [tuotuneesti, vähän vähemmän kuin äsken] Mutta ei ne vua että pittee mennä sinne suru-ryhmää.. [surullisesti] Että ei minnekkää.[jatkaa normaalisti] Että sillä miun kaverilla oli se mies vielä tuota hoijettavana, ni hälle ei soitettukkaa mittää, [naurahtaa ironisesti] eikä piässy sekkää enkä piässy minäkää eikä sen koommi oo anottu!

Puolison kuolemasta on nyt muutama vuosi ja Ritva kertoo surun olevan aina läsnä, mutta hän yrittää mennä elämässään eteenpäin, sillä puolisoa ei saa suremalla takaisin.

5.9 Haastattelujen teemoja

Haastatteluissa nousi yllättävän paljon yhteisiä teemoja, kuten lomamatkat, harrastukset ja mieliteot, tanssiminen henkilökohtaisella ja yleisellä tasolla, läheiset (johon sisällytin puolison, sukulaiset, ystävät ja perheen), sekä työ. Yhdeksi keskeisimmistä teemoista nousi haastateltavien kokema *muutos* monessa asiassa: oman voinnin ja kunnon muuttuminen huonompaan suuntaan, entisaikojen tapojen muuttuminen sekä musiikin muuttuminen. Muutos koettiin joltain osin huonona, vähintäänkin huolestuttavana asiana. Alma ja Aino nostivat esimerkiksi tapojen muuttumisesta esille sen, miten ennen tehtiin paljon enemmän yhteistyötä, pidettiin toisista huolta ja naapureiden sekä sukulaisten kesken vallitsi yhteisymmärrys, nykyään heistä taas naapureita ”kytätään” (Alma) ja ”vahditaan” (Aino).

Maija, Ritva ja Olli nostivat esille huomionsa avioliitossa ja sen roolissa, jossa on heistä tapahtunut suuria muutoksia verrattuna aikaan, jolloin he olivat nuoria.

Näiden sisältöalueiden lisäksi haastatteluista nousi kaksi abstraktimpaa teemaa, jotka nimesin teemoittelussa *nostalgia*ksi ja *reflektoinniksi*. Nämä kaksi teemaa olivat usein hyvin lähellä toisiaan tai liittyivät jotenkin toisiinsa. Kerron näistä teemoista enemmän luvussa seitsemän.

Haastatteluja litteroidessani huomasin sukupuolijakaumaa siitä, että naisilla teemat puoliso, ystävät, perhe ja läheiset erosivat miesten vastaavista teemoista. Naiset puhuivat paljon enemmän läheisistään ja eri tavalla kuin miehet. Siinä missä naiset puhuivat ystävytyden, perheen tai harrastuksien merkityksestä ja tärkeydestä, miehet puhuivat konkreettisimmista asioista, kuten mitä tehtiin yhdessä.

Alma: Nii ni en minä muute piäsis kävelemmääkää jos minä en ois harrastana. - - Sitä pittää ottaa itteesä kiinni, niskasta kiinni ja... Jos minkä harrastuksen ottaa ni se pittää pittee kanssa. - - No... Itsekuri pittää olla kova. - - Jos ei piä ni sitten tuota... Ei sitä mittää saakkaa.

Tapio: Niin kun tuota minun velipoika on kova kalastamaan. - - Me aina käytiin paljon kalassa ja tuota... sit sen tuota... mikähän se oli.. Yksii kerta lähetti uamulla aikasi, että virvelii heitelemmää järvelle, minä sanoi että lähetää vua.

Naiset kokivat harrastuksilla ylipäättään koetaan olevan suuri merkitys oman jaksamisen (Alma liikunnasta), mielenrauhan (Aino veden äärelle pääsemisestä) ja ystävyysuhteiden ylläpidon (Ritva puhuessaan keikkamatkoista) kannalta. Musiikkiharrastuksen lisäksi haastateltavista etenkin miehet puhuivat paljon tanssimisesta. Heidän nuoruudessaan tanssiminen oli sosiaalinen konventio, johon liittyi paljon muutakin kuin itse tanssimista, kuten vastakkaiseen sukupuoleen sekä uusiin ihmisiin tutustumista (Jukka matkustelusta poikaporukassa). Tansseissa käytiin siis myös esittäytymässä, enemmän tai vähemmän suunnitellusti (Olli laulaessaan haitarinoittajan korokkeella, Pentti hirvipeijaisissa). Tanssipaikan tunnelma oli paljon kiinni siitä, missä ja minkä takia tanssittiin, nurkkatanssien tunnelma täysine tupineen oli hyvin erilainen kuin isoilla kylän lavoilla.

Kuten haastatteluaineistosta käy ilmi, esiin nousseet muistot ja kokemukset olivat hyvin yksityiskohtaisia, pieniä sattumuksia ja suuria iloisia sekä surullisia tapahtumia. Muistojen kirjo oli oletettavastikin suuri ja ne sisälsivät arkipäiväisiä tapahtumia sekä erikoisia elämyksiä, joka oli poimittu elämän varrelta lapsuudesta nykypäivään. Muistot sisälsivät pieniä yksityiskohtia (Ritva kertoessaan kihlauksestaan), mutta myös elämää mullistavia käänteitä (Tapion onnettomuus). Muistojen kertojalle, haastateltavalle, jokainen yksityiskohta oli tärkeä, sillä miksi muuten kukaan heistä olisi nähnyt vaivaa selittää niitä tarkasti minulle.

6 MUSIIKKI MUISTOJEN JA KOKEMUSTEN HERÄTTÄJÄNÄ

Kuten edellä esiteltyissä haastattelujen läpileikkauksesta huomaa, aloitimme haastattelut aina musiikkia kuuntelemalla, minkä kautta pääsimme niin sanotusti suoraan asiaan. Haastateltavat kuuntelivat musiikkia ja usein kappaleen loputtua he aloittivat itse spontaanisti kertomaan musiikista nousseita muistojaan ja kokemuksiaan. Aivan haastattelun alussa, yleensä kuunneltuamme ensimmäisen kappaleen, haastateltavat kertoivat mielipiteensä kyseisestä kappaleesta tai sen nostattamista tunnelmista, (Aino *Satumaasta*: ”Kerrassaan nätti laulu oli minusta. Sellanen ilonen, että niiko.. Mielen tekköö iloseks”), jota kautta päädyimme nopeasti puhumaan kappaleen nostattamista muistoista. Musiikki ja muistot herättivät haastateltavissa vahvojakin tunteita. Tämä ei sikäli yllätä, koska muistot ovat tunnelautuneita (ks. Korkiakangas 2005) ja musiikin nostattamat muistot auttoivat ja herkistivät. Musiikin nostattamat tunteet vaihtelivat pitkälti kuunnellun musiikin mukaan. Tämä oli mielestäni hyvin huomattavissa Pentin haastattelussa, jossa hän nauraen ja iloiten kuunteli ”*Tukholman polkkaa*”, mutta liikuttui kyyneliin kuunnellessamme ”*Nuoruusmuistoja*”. Samantapaista liikehdintää oli nähtävissä myös muistoissa. Menevät kappaleet, kuten polkat ja jopa tangot näyttivät tuovan mieleen iloisia muistoja, kuten Aino puhuessaan *satumaasta* ja matkamuistoista tai Ritva kertoessaan ”*Carmen sylva*” valssista mieleen nousseista käännteistä, kun taas hengellisten ja hartaiden kappaleiden ympärille rauhoituttiin ja pohdittiin rauhallisempia muistoja, kuten Alma ”*Kanteleeni*” tai Jukka ”*Balladi Olavinlinnasta*” jälkeen.

Haastattelujen loppupuolella kysyin haastateltaviltani, kokivatko he musiikin nostattavan muistoja ja millaisia tai mitä muistoja musiikki herätti. Maijasta musiikista nousi muistoja ”No muist, no jäihä siitä *jo niin* paljon muistoja, ku meillä kotonaha sitä kuul aina!”. Tämän jälkeen hän kertoi, kuinka hänen isänsä laittoi työt laulamaan vieraille heidän saapuessaan kyläilemään.

Maija: ”Tulkaa tytöt laulamaa?” ”No, mitäs myö lauletaa?” ”Mitä työ ossaatte, mitä ootte ossoovinnaa?”
Ei se ollu, pahottana mieltäsä, isälle kelpas kaikki. Hän hyväksy kaikki meiän laulut.

Jukka taas vastasi kysymykseeni kertomalla, miten hän käyttää musiikkia ”aivojumppana” ja kuinka musiikkia pitäisi käyttää vastaavaan tarkoitukseen ainakin kerran vuorokaudessa.

Jukka: Kyllä... kyllä ne on yksiä ja tosiaa tää musiikkipuol on... yks semmonen rauhottava tekijä joka... joka ihmisellä, jos sillä on se taipumus taikka lahja annettu ni sitä pitä... sitä pitä pikase aina niisanotusti verestä. Nii, kuunnella vaikka tämmöstä Annikki Tähtiä tai jotaki, se ku joku viisas sano, että puol tuntiakkii ihmene jos... ihmisellä semmonen aivojumppa musiikin puolella, että se pitä kuunnella kerra vuorokautee.

Tapiolle muistui mieleen kysyessäni yhdessä ystävien ja sukulaisten kanssa soittaminen sekä omat onnistumisen hetkensä musiikin parissa.

Tapio: Ja yks hoitaja tänäkii päivänä sano että tulisko (serkkusi) soittamaa ni minä sanoi että senkus soitat ni se tulloo. Se pyyti että jos Tapio, minä oon Tapio, ni kysysit sitä Mikkoa, kun se on nimeltää Mikko, että... tietää millä nimellä kyssyy. Sanovat, että millo ei oo viikosta mittää ohjelmaa ni panna ryminät päälle.

--

Tapio: Ihmisiä tuli aina kahtomaa ku myö soitettii.

Kysyessäni Ollilta, nostattiko musiikki muistoja, tämä mielti hetken vastaustaan sanoen ”Jos muistas vaa”. Musiikista nousi Ollilla mieleen tienraitilla kulkeminen ystävien kanssa, kesäillat ja seurustelun alkuaika vaimonsa kanssa. Ainolla musiikki nostatti muistoja kokemuksista veden äärellä ja lapsuusajasta. Almalle musiikki toi mieleen ratkiriemukkaita muistoja harrastuksista.

Tutkija: Elikkä. Nyt ku kuunneltiin tätä musiikkia niin.. Nousko mieleen noita muistoja?

Alma: Kyllä niitä aina.. muistoja löytyy mieleen. [naurahtaa] - - Sitä tuli niitä just noita... kansalaisopiston hommia ja kaikkia kun..

--

Alma :Kyllä. Ja tiälläkii tuota... näytelmäpiiriä ja muita harjoteltiin ja esitettii.

Tutkija: Joo. Ompas kiva.

Alma: Nii kyllä. Monta kertaa ku ol miehiä vähä ni... piti olla mies, miesten ossoo viiä ja... [naurahtaa iloisesti] Ja laittaa tuota että ois... mies. Mie muistan kerrankii ku... oltiin tuossa ala-asteella esittämässä ni tuota... mie olin mieheks laittana ni sitte oli iha lähellä siinä niitä yleisöä kahtomassa ni... Ne kahto hirveesti [koittaa kertoa tarinaa naurunsekaisella äänellä, välillä tyrskähtää nauramaan kesken sanan] ku miulla ol... hattu tuota ja... [pitää käsiään otsansa edessä, hiusräjässä] että ei nää että tuota... sano että... joku naine sano tuota että... [pitää pienen tauon, näyttää ihmettyneeltä] ”*Sillon tissit!*” [alkaa nauraa hervottomasti] Miua hävetti nii... että ”Ei se oo, ku se on nainen!” [nauraa] Ja miesten vaatteet piällä olin... Mie sanoin että monta kommenttia sai ihminen!

Pentti vastasi kysymykseeni musiikin nostattaneen ”kauniita” ja ”miellyttäviä” muistoja. Ritva oli samaa mieltä muitten haastateltavien kanssa myös siitä, että musiikki nostatti muistoja. Hänelle näitä musiikin nostattamia muistoja olivat tansseissa käyminen ja ystävien kanssa vietetty aika.

Kuten tekstikatkelmista käy ilmi, jokainen haastateltava koki, että musiikki nostattaa muistoja. Tämän jälkeen kysyin haastateltavilta, miltä muistojen muisteleminen tuntui ja miltä muisteleminen musiikin avulla tuntui. Maija kertoi muistojen muisteleminen ja musiikin avulla muisteleminen tuntuneen ”oikein mukavalle”. Hän kertoi vetävänsä vielä ystävistään koostuvaa lauluporukkaa, joten ilmeisesti laulamisella on vielä suuri merkitys Maijan elämässä. Ritva vastasi myös muistojen muisteleminen tuntuneen ”mukavalle”. Almasta musiikin avulla muisteleminen tuntui ” tosi hyvältä” ja se ”avartaa” hänestä ihmistä. Aino pohti kysymystäni hetken, ja vastasi sitten

Aino: [mietti hetken] No ehä minä ossoo sen paremmi sanova ku... No ei se ainakaa pahalle tunnu.

Tutkija: No hyvä. [naurahtaa]

Aino: Nii että paremminnii sellanen hyvä ja... ilone mieli.

Ollista muistojen muisteleminen ”virkisti”. Olli kuvaili olonsa olevan samanlainen, ”ku ois juona kupi kahavia”. Hän pohti myös ikävien muistojen muistelemista, mutta totesi sitten, ettei ikäviin muistoihin saa jäädä roikkumaan.

Olli: Ompa mukavakkii muistaa ja tietysti vähä... ikävääkii muistoja ku tuota... ei niitä kannata muistella. Niitä ikäviä. Surullisia juttuja, ne on olluna ja männynä!

Tutkija: Mm..

Olli: Ei niitä kärsi, ainakii ku meilläkii... se riippu iha meistä kahe keske, turhoo kanneta murheita ja tuommosia, koska meillä on hyvä olla ku sovinnossa keskenää.

Tapiosta muistojen muisteleminen ja musiikin avulla muisteleminen tuntui ”kivalta”. Hän kiitteli suuresti siitä, että sai ”näin vapaasti puhua” ja että ”kahestaa vielä oltiin”. Siinä missä Tapio kiitteli yksityishaastatteluista, Ritva pohti, että ryhmämuistelu tai tuttujen kanssa muisteleminen voisi olla ”jännee”. Jukka oli Ritvan kanssa samoilla linjoilla, että ryhmämuistelussa voisi olla hyviäkin puolia.

Tutkija: No tota, sitte... että miltäs tämmönen niinku... muisteleminen sitte tuntu tän musiikin avulla?

Jukka: Nii... ainaha muisteleminen, muisteleminen on yks terapiajuttu joka... joka pitäs ihmisillä... olla ja tuota sitä aina verestä ja... *miksei sitä voi muistella toisen kanssa. Ja sit tuota porukassa ja kaikin puolin että siinä... siinä ne kertautuu ne omattii, omattii muistelut sillo.* Kyllä. Se on, se on yks semmonen aivojumppa sekkii tosiaa se... tää muisteleminen. Siinäähä, tulloo mielee, mielee juolahtelloo, mutta alakaa olla aika tää ikä semmosta että se pikkasen... jäläkijunassa se muistelu.

Tutkija: Mm.

Jukka: Ku jonnii jossakii älyvää ni se juolahtaa mielee mutku se... [kurtistaa kulmiaan, on hävittävinään ajatuksen] ei, öö, ääh,... ei se ei se... Mutta vähä aja piästä ku laukiaa ni ”joo se oli se”. Niihä se olikii se homma.

Jukka nosti esille tarpeen musiikin käytöstä useammin terapiana ja muistelun apuvälineenä. Kysyessäni Jukalta, miltä muisteleminen tuntui, hän pohti myös muistelun tärkeyttä ja muistelun nostattamaa rauhallista mielentilaa.

Tutkija: Nonnii. Eli sit vielä tämmönen, että miltä näitten muistojen muisteleminen sitte oikei tuntu?

Jukka: No... tuntuhan... [sanoo seuraavan lauseen hyvin rauhallisella äänellä] jälestäpäi tulloo se tuntu ja sehä ol hyvä.

Tutkija: No hyvä.

Jukka: Sehä tulloo vähä sitte...

Tutkija: Nii jälestäkättee?

Jukka: Nii tulloo, ja jotennii jäläkijunassa mutta kuitennii... Heti kun sen tuntemuksen muistelloo ni sen jäläkee tulloo... [hymyilee ja katsoo minua rauhallisen oloisena]

Tutkija: Joo.

Jukka: Se rauhoittaa ihmistä ja tuota... Ehkä se *tekköö siitä paremman, paremman muistelijan.*

Kysyessäni Maijalta, oliko musiikista apua muistelemissa, Maija pohti myös syvällisemmin elettyä elämäänsä.

Tutkija: Mm, no tota... mitä aattelette siitä, että oliko tuosta musiikista apua tuossa muistelemissa?

Maija: No ehkä, ehkä, koska minulla on... luoja antanu kaikkea hyvää... minä uskosin että tämä on ku... elää... [naurahtaa] Elää niiku opetettaa. Että... miusta tuntuu että kaikki on ollu niiku... myötämäkkee. Jos ei... ei ois tuollasta pohjaa miulla ni.. Ei olis niin ihanaa tää elämä.

Tutkija: Joo.

Maija: Ei varmaankaa... [vaipuu ajatuksiinsa] Kyl se nyt, nyt pittää kaikesta kiittää. On näin pitkän matkan saanu kulkea yhteistä taivalta ni...kyllä...

Tutkija: Mm... Tyytyväinen siitä mitä on saanu.

Maija: No on on... ja pitää olla, kaikesta kiitollinen...kaikesta kiitollinen.

Jukasta musiikki auttoi muistelemisessa. Hän pohti, kuinka musiikki laukaisi mieleen reissuja ja niiden yksityiskohtia.

Jukka: No kyllä. Niiku tuossa juteltii tuosta Annikki Tähen ni... laulu ni se heti laukes mielee se reissu siellä ja... [nyökyytelee] Kyllä se tekköo nää, avartaa heti tuota... sen alan... käynnit ja tuota... hetket. Jopa porukannii ketkä ol mukana. [naurahtaa]

Alma ja Olli Aino olivat samaa mieltä Jukan kanssa siitä, että musiikista oli apua muistelemisessa. Ollista ”tällaisia kuuntelis... Usseemminkii.”, pahoitellen samalla sitä, että ”Tässä tahtoo mennä aika sillai, ettei muista ennee!”. Ainosta musiikki tuo lisäksi turvan tunnetta arkielämään.

Tutkija: Ja tota... mitä mieltä ootte siitä että oisko, tai olko tästä musiikista apua niiku tällasessa...muistelussa?

Aino: [vastaa heti] Joo. [nyökkäilee]

Tutkija: Se auttaa teistä?

Aino: Mm. [nyökyytelee] Ku minä kotonakkii aina ratiota... räpleen, millo se on olevinnaa kovalla, minä pistän aina sen hiljemmalle, sitte ei meinaa kuulla... Mutta aina sen pittää melkei olla auki, tänäkii uamuna enne tänne lähtöä, minäkii enne puolta kuutta aukasin sitä. Minä aattelin, että pittää nousta vähä virkistelemmää enneko kyyti tulloo.

Tutkija: Nii.

Aino: Ni toillai ni... kaikkia sitä... [huokaisee] Ne ration ne... kuuluttajat siinä ja... välillä sitä hurtihuumoriannii huastelevatte ja... Ja niiko oikeessa elämässäkii se hurtihuumori ni jos ei kuka ymmärrä, ni minä sanon aina että minä oon sellanen vähä ko... [naurahtaa] Sillo ko piäsöö immeiste ilimoille ni... sitä höpöhöpövä. [naurahtaa]

Myös Tapio ja Ritva vastasivat kokeneensa, että musiikista oli apua muistelemisessa. Ritva pohti, miten musiikki nostatti mieleen muistoja tanssilavoista ja kertoi tehneensä huomion, ettei tanssilavoja enää ole samalla tavalla kuin hänen nuoruudessaan.

Viimeisimpänä asiana haastatteluissa kysyin haastateltaviltani, mitä mieltä he olivat haastattelutavasta. Almasta haastattelutilanne oli ”antoisa” ja Ritvasta haastattelukokemus oli ”mukava”. Maijasta olisi ”tarpeellista” että nuoret ja vanhat voisivat joskus yhdessä jakaa muistojaan sekä muistella. Jukka toivoi, että vastaavanlaisia hetkiä voisi olla enemmän.

Tutkija: No mie kysäsen vielä tämmösen, että... mitä mieltä ootte tämmösestä tavasta, että kuunnellaan musiikkia ja sitte jutellaa ni muistoista? Ni miltä tää teistä tuntu tämmönen haastattelu?

Jukka: Tämääh on hyvä. Eihä tää, tästä voi oikei muuta sanova että... se on, ku ois vaa *ahkerampaa* vaa tommosia... hetkiä.

Tutkija: No nii.

Jukka: Sinun kanssa ol olla mukava jutella ja muistella.

Tapioista haastatteluun osallistuminen oli ”ihanaa”. Hän korosti tässäkin kokeneensa haastattelun avoimuuden ”hienoksi hommaksi”, suuremmassa porukassa hän ei ”viittiis kertova kaikkia”. Olli pohti taas muistelemisen ja musiikin yhteyttä sekä näiden tärkeyttä.

Tutkija: Ja tuota..mm.. No mitäs mieltä ootte sitte tämmösestä tavasta, että kuunnellaa musiikkia ja... sitte jutellaa? Että onko tää teiän mielestä millane tapa muistella?

Olli: Se ois siis se muistelemisen... tärkeempi melekei ku musiikki sillälaila... se musiikki laukasis monta muistoa sieltä... muistilokeroista.

Tutkija: Nii?

Olli: Kyllä!

Tutkija: Eli näätte sen tän semmosena...hyvänä?

Olli: No ihan totta! Sit ku jokuu vielä kyselis että, niiku sie nyt kyselet siinä, ni se saattas jonnii laulu yhteydessä muistoo, sillo kaa tehtiä sitä ja... muistella sillai ja... siitä suattas suaha aika... meheviäkii juttuja ku... jos ei miulle ni jollennii toisele! Että... jonnimoisessa ryhmässä vaikka.

Tutkija: Nii vois olla kanssa hyvä...

Olli: Nii. Miksei tällainnii kahekeske.

Myös Ainosta oli ”hirmusen hyvä että jonnii kanssa suap huastella näitä”, vaikka vanhemmat ihmiset ovatkin toisenlaisia kuin nuoret ja mielipide-eroja on varmasti monen asian suhteen.

Aineistosta kävi selvästi ilmi, että muistelulla ja musiikilla on yhdessä sekä erikseen merkitystä ikääntyneiden elämässä. Ikääntyneet kokevat musiikin nostattavan muistoja. Musiikista koetaan olevan apua muistelemisessa ja mieleen palauttamisesta, jolloin musiikki toimii eräänlaisena vihjeenä muistiaineksen hakemisessa etenkin tapahtumamuistista. Samalla se auttaa muistamaan muitakin muistoihin liittyviä yksityiskohtia. Haastateltavat toivoivat useammin tällaisia mahdollisuuksia, jossa heidän kanssaan kuunneltaisiin musiikkia ja muisteltaisiin. Myös ryhmämuistelutilaisuuksille olisi kysyntää, eikä esimerkiksi vastaavanlaista ryhmämuistelutilannetta olisi vaikeaa soveltaa osaksi ikääntyneille suunnattuja aktiviteetteja.

Musiikki ja muistelemine toimivat tässä tutkimuksessa myös mieltä nostattavassa funktiossa ja musiikin nostattamien tunteiden kautta pystyttiin käymään läpi niin iloisia kuin surullisiakin muistoja. Musiikin nostattamien muistojen ja tunteiden avulla käytiin läpi omaelämäkerrallisia muistoja ja omaa elämää, josta kerron enemmän seuraavassa luvussa.

7 ELETYN ELÄMÄN REFLEKTOINTI MUSIIKIN KAUTTA

Edellisessä luvussa käsittelin sitä, kuinka musiikki nostatti muistoja ja kokemuksia haastatteluissa. Mielenkiintoista oli kuitenkin huomata, että musiikki nostatti myös jotain muutakin, jota en ollut lähtenyt edes etsimään. Ottaessani litteroitua haastatteluaineistoani haltuun teemoittelemalla huomasi haastateltavien puhuvan omasta elämästään sellaisesta näkökulmasta kuin se olisi päättymässä. Tämän ajatuksen kautta he reflektoivat elettyä elämäänsä ja kävivät sitä läpi kuin kootakseen menneisyyttään ja suhteuttaakseen omassa elämässään tapahtuvia muutoksia ja tunteita nykyhetkeen. Nostin näitä kokemuksia teeman *reflektointi* alle, enkä kiinnittänyt niihin sen enempää huomiota, ennekuin luin Petri Laukan tutkimuksen aiheesta (Laukka 2006). Tässä tutkimuksessa oman elämän reflektointi musiikin kautta asettui vasta sijalle 18, mikä herätti mielessäni ihmetystä: omassa aineistossani reflektointi nousi huomattavasti keskeisemmäksi. Palasin tämän pohjalta uudelleen tutkimusaineistooni ja pitäen eritoten silmällä haastateltavien reflektoivaa ulosantia. Huomasin, että Maija pyrki haastattelussa alusta asti tällaiseen oman eletyn elämän reflektoimiseen, hyvänä esimerkkinä tästä on kun hän kertoi haastattelun alussa omasta kuolemankokemuksestaan ja ystävänsä menehtymisestä kappaleen ”*Kiitos olkoon Jumalalle*” jälkeen.

Maija: Hmm... Että... Että kiitos elämä et... kaikesta, kaikesta [nyökyttelee päätään ja hymyilee hennosti] pitää kiittää.

Tutkija: Mm.

Maija: Ja mulla se on ehkä ollu... [miettiväisen näköisenä] Ei kaikilla oo näinkää hyvä, vaikka siinä sairautta on että... miehen keuhkoastma ja niin... vaikeetahan se loppumatka oli, mutta...

Tutkija: Nii?

Maija: Kaikki on... Kaikesta selviää [katsoo minuun lohdullisesti hymyillen].

Tutkija: Mm... Tekii selvisitte sitte takas... ja hyvinvoivana sitte...

Maija: Kyllä, kyllä minä selvisi sitte, minä selvisin... Nii siitä pittää kiittää siitä mitä on saanu... Hyvä on ollut...

Tutkija: Joo...

(Hetki hiljaisuutta)

Tutkija: Työ aatteelette niiku tälle... matkana tätä elämää?

Maija: No elämähän on matka. Ja tämä matkaha se parasta on tässä. [piirtää kädellään pöytään polkua ja katsoo lempeästi hymyillen minua]

Tutkija: Nii.

(Hetki hiljaisuutta)

Maija: Joo et, että tuota.. Eihä aina se päämääräkää oo, mutta sillä matkalla, matkalla oppii paljo.

Tutkija: Nii...

Maija: Mm?

Tutkija: Se on hienosti miun mielestä... ajateltu.

Maija: [topakasti] En tiiä mitä kenen mielestä mitenkii on mut... mut ei ainakaa ruveta muitte kuulle änkyttämää ja... [kääntyy puhumaan minulle] Eihä kaikki, kaikki ei oo yhtä mukavaa, minusta eikä sinusta eikä tuosta toisesta. Mutta... [kääntyy katsomaan muualle] mutta mutta, ei meidän auttas ruveta... sillee että aina on kaikki pahasti.

Reflektio – sisältöalueeseen kuului tai liittyi myös vahvasti *nostalgia*. Nostalgialla tarkoitetaan surumielisyyttä, kaipausta tai kaihoa sekä mielihyvän ja menneisyyden nautiskelun tunteina (Korkiakangas 1996, 35-38). Jako näiden kahden sisältöalueen merkityksiköiden jaossa tulikin koskemaan nimenomaan kaipaamista menneisyyteen tai sen kritiikitöntä ihannointia verrattuna nykypäivään kun taas reflektoinniksi katsoin oman toiminnan pohtimisen nykypäivästä käsin. Kuten jo mainitsin, aina näiden kahden erottaminen toisesta ei ollut helppoa, kuten seuraavasta otteesta Alman haastattelua käy ilmi.

Alma: Ni oisin nyt niin arka kun on tapahtunu kaikkia... mut sillo siihe aikaa ihmine ol nii.. rohkee että sitä ei... kuvitellu että tulloo mittää, että nykysi ku on kaikki ja ryöstävät ja kaikkia muuta. (Reflektio)

Tutkija: Mm.

Alma: Ja vahtivat toisiaa, [pyörittelee päätään] minä sanon että... siihe aikaa oli niin reipas. (Reflektio)

Tutkija: Nii. [naurahtaa kevyesti] Oi vitsit...

Alma: Ja kuustoistavuotiaana ku täytti ni sillo piti tehä kaks metriä halakoja valtiolle, enkä minä ollu millokaa mottimetässä käyny ni.. Miun piti mennä sota tuota poikii luo sinne kansliaa ja... maksoo sitte, ne tekivät miulle polttopuut.

Tutkija: Ahaa!

Alma: Se ol velevollisuus kaikkiin tehä. Ni ei ei nykyajan nuoret varmasti... pysty sellasii. (Nostalgia)

Tutkija: Harvempi on varmaa puupinolla käyny...

Alma: Nii. Ni tuota siihe aikaa oltii nii isänmaallisia että jokkaiselta vaatiki sen. (Nostalgia) Nii. Kyllä, että kyllä tätä on tuota... suana puollustaa Suomee. (Reflektio)

Oman elämän reflektointiin liittyy vahvasti ajatus oman elämän tarkoituksellisuudesta.

Read (2013, 245) kuvaa elämän tarkoituksellisuuden tunteen olevan ihmisen kokemus siitä, ”missä määrin ja miksi elämä koetaan mielekkääksi ja elämisen arvoiseksi”. Elämän tarkoituksellisuuden keskiössä on ihmisen ajatus elämän rajallisesta ajallisuudesta (Read 2013, 214-218). Tätä ajallisuutta kuvaa Maijan ajatus elämästä matkana, jolla on alku ja jota kuljemme kohti loppua. Matkaa jää koko ajan enemmän taaksemme kun taas eteenpäin mennessä olemme koko ajan lähempänä ”määränpäättä”. Käymme läpi menetyksiä koko elämämme, mutta menetykset korostuvat vanhetessamme; läheisten kuolema sekä oman terveyden ja toimintakykymme heikkeneminen tuovat ajatusta omasta kuolemasta lähemmäs herättäen kysymyksiä eletyn ja tulevan elämän merkityksestä (Read 2013, 245-248). Haastatteluissa Jukka, Tapio ja Maija nostivat esille kotitilan ja sen menettämisen. Kaikki kolme ovat lähtöisin syrjäkyliltä maatiloista ja tilan jokapäiväisten askareiden tekeminen vaatii jaksamista, jota ei enää ole oman voinnin huonontumisen takia.

Tapio: Ja tuota sitten kun mä...[jatkaa hieman alakuloisella äänellä] menin tuohon palvelutaloon asumaan tuoho... Lääkäri sano, että yksin on vaikea pärjätä ni... se sano että ”Et suinkaa ala tehä töitä jos kottiis mää”.

Kaikki heistä ovat muuttaneet samasta syystä jo kirkonkylälle palvelujen ääreen, mutta vaikka kotoa lähteminen on viisas ajatus, aistin, ettei kodista luopuminen ole ollut helppoa. Jukka ja Maija mainitsivat tyytyväisinä, että heidän lapsensa tai lapsenlapsensa olivat muuttaneet tai

muuttamassa tilalle, jolloin heidän jättämälleen perinnölle tai aikakaudelle elämästä saadaan tietynlaista jatkuvuutta. Tämä nousi esille Maijan Islannin matkakertomuksensa jälkeen.

Maija: ...sitte tuota, meillä on se matkailuyritys oli aika kauan... Sitten mies kuoli, ja... sitte sitä alettiin pienentöä ja pienentöä... Meillä ei ollut tiloja, kaikki tul entiset ja uusia lisäks ni ei... [pyörittelee päätään] Ei ollu tiloja... sitte aletti sitä... omaisuus oli vähä reilumpi ku naapurilla.

Tutkija: Ni?

Maija: Ni tuota... Sitä että kukas nyt jää sit päätilalle? [pohtivasti] Ja tää vanhin poika, joka on vihitty, ni hää otti sen päätilan. [hymyilee]

Tätä jatkuvuutta Jukka kuvasi myös haastattelunsa loppupuolella kertoessaan isänsä opettaneen hänelle pärepuiden etsimisen ja pärekaton tekemisen, kuinka hän on itse oppia hyödyntänyt ja kuinka siitä voivat mahdollisesti nuoremmat sukupolvet myös nauttia.

Jukka: Se ol, se ol mutta tuota... oppi mäni perille ja kyllä minäkii kahtoin ja viimeeks tein siihe minun... riihimuseoon pärekaton ja...

Tutkija: Nii?

Jukka: Joo minullaha on kotitilalla museo. [ylpeästi]

Tutkija: Ai jaa?

Jukka: Siellä on vanhat työkalut sisässä.

Tutkija: Esillä.

Jukka: Nii. Säilytetty. Siitä vanhasta myllyrakennuksesta, - - Niitä on niitä vanhoja, minä oon koittana niitä säästee.

Tutkija: Nii.

Jukka: Sukupoloville, niiku eilenkii... eiku toissapäivänä, tytön ja vävynni kanssa käyti, kierreltii siellä kahtomassa ni.. [hiljaa, kääntää katseensa minusta] Niilehä se jiäp sitte ku jiäp...

Tutkija: Aivan.

Jukka: ...minusta ku aika jättää ku eihä minula oo ku se yks vävy ni... Nii ni tuota ne paikat että... ossoovat sitte jos haluavatte [katsoo minuun] ni tuas pittee sitä.

Myös oman voinnin hiipuminen huolettaa ja asiaa vastaan koitetaan taistella, kuten Alma kertoi haastattelunsa loppupuolella keskustellessamme hänen soittoharrastuksestaan ja muista harrastuksistaan.

Alma: - - nuorempiakkii ihmisiä siellä asunnolla ni minä aina soittelen, että "Lähetääkö lenkile?" "Ei myö kehata ku nukuttaa ja on...". Ni minä sanon että kukas meiän puolesta lähtöö jos ei myö ite? - - vaikka nyttekii on minä, tuo kamala tuo... lihasreuma ni tuota. Se pittää vua lähtee. Hammasta purren.

Menneisyyteen ei ole paluuta ja ajatus tästä peruuttamattomuudesta nostattaa haikeutta, kuten kävi ilmi Pentin kanssa kuunnelllessamme ”*Nuoruusmuistoja*”.

Tutkija: Vähän rauhallisempiin tunnelmiin.

Pentti: Tippa tulee silimää!

Tutkija: Voi...

Pentti: [alkaa nauramaan] En minä mitä...

Tutkija: [naurahtaa mukana] Ai...

Pentti: Ku aattelee, että kaikki on takana. Ei oo paluuta.

Tutkija: Mm. Mutta ne on hyviä muistoja.

Pentti: Nii. [huokaisee syvään]

Kohdatut kokemukset voidaan kuitenkin tallentaa muistiin aarteiksi, muistoiksi. Tämän takia muistelemisen nähdään yhdeksi tärkeimmäksi tavoista elämän tarkoituksellisuuden tunteen luomisessa, koska tästä näkökulmasta kuolema voidaan nähdä täyttymyksenä, ennemminkin

kuin tyhjyytenä. (Read 2013, 245-248.) Puhuessamme Maijan kanssa ”*Suojelusenkelikappaleen*” jälkeen musiikin muutoksesta, Maija totesi vastaavasti

Tutkija: Mutta ku ei välttämättä päästä tämmösee ilmasuun mikä on näissä... näissä...vanhemmissa...

Maija: Nii, nii... Mmm... mm... Niin kai se on. Mutta mutta... elämä on, meikälaisella elämä on eletty ja suht koht mukavasti on mennä. Vaikeuksia on ollu mutta ne on voitettu, kaikki vaikeudet on voitettu.

Muistelutapoja on monenlaisia, mutta iäkkäiden terapiassa on Readin mukaan todettu elämän tarkoituksellisuuden tunteen luomisen parhaiksi keinoksi *jäsentävä* tai *ratkaiseva muistelu*. Jäsentävässä muistelussa pyritään hahmottamaan elämä kokonaisuutena ja hyväksymään eletty elämä hyvine ja huonoine puolineen. Ratkaisevassa muistelussa taas keskitytään elämän aikana nousseisiin ongelmatilanteisiin ja niissä opittujen ratkaisutapojen soveltamiseen nykyiseen elämään. Muistelussa voi kuitenkin helposti käydä niin, että ihminen jää oman menneisyytensä vangiksi joko lukkiutumalla tai pakenemalla menneisyyteen. Menneisyyteen lukkiutuvassa muistelussa ihminen keskittyy syyttämään itseään tai toisia elämän aikana kohdatuista epäonnistumisista, katkeruudesta ja epätoivon tilanteista. Menneisyyteen pakenevassa muistelussa jokin tietty aikakausi elämästä, esimerkiksi lapsuus tai nuoruus, niinsanotusti kullataan täydelliseksi ja ihannoidaan, kun taas nykyistä olotilaa ja elämäntapaa paheksutaan. (Read 2013, 252.)

Omaa elämää reflektoidaan muistelun kautta ja siitä pyritään luomaan ehjä kokonaisuus (Palomäki 2004). Etenkin vanhetessa tiedostaessamme oman elämämme rajallisuuden, jolloin ihminen päätyy usein pohtimaan elämän aikana tapahtuneita ratkaisemattomia konfliktitilanteita pyrkien hyväksymään ne osaksi omaa elämäänsä. Oman ajan väheneminen voi aiheuttaa ahdistusta ja tyhjyyden pelkoa. (Read 2013, 245-248.) Maija nosti tämän esille kysyessäni haastattelun lopussa häneltä musiikin vaikutuksesta muisteluun.

Tutkija: No osaatteko kuvailla sit miltä tämmönen muistelemine musiikin avulla tuntu?

Maija: - - No se on... - -... kaikki on mukavaa ja.. tällästä elämää ku sais ellää pitkää, ku nyt kii tämmösessä kunnossa on ni... Nyt minäkii oon näin vanha ja..aika vaikeeta,

Sama pelko koskee myös läheisen menettämisessä. Seuraava katkelma on suoraa jatkoa Ollin kertomukselle siitä, kuinka hänen olisi pitänyt lähettää kiitoskortti vaimonsa tapaamisesta naapurin pojalle.

Olli : Tyhmääh... Emäntääsä kehuu ja hevosties hevonstään. [nauraa] Nii ne enne sano.

Tutkija: Nii.

Olli: No, ei se kehumista, tottaha tuo on nyttii. Nii.

Tutkija: Kyllähä se on...

Olli: Hyvä emäntä on ollu. [hiljenee, katsoo alaviistoon] Liian hyvä minulle.

Tutkija: A? [yllättyneesti]

Olli: On. Ja vähän harmittaa ku minä en oo ollu iha nii hyvä immeine ku sitä...

Tutkija: No mutta...

Olli: Siinä sitä on vua mänty. [katsoo minua silmiin]

Tutkija: Nii... ja tasapainottaaha se ku on... erilaisia.

Olli: Kyllä!

Tutkija: ... toine on toisenlaine ja toine toisenlaine.

Olli: Kuha on jotennakute männynä, kohta on elämä lopussa...

Tutkija: Mutta samaa matkaa on kuljettu tänne asti.

Olli: On! On... [vajoaa taas omiin ajatuksiinsa] viiskymmentä kuus vai seittemä vuotta... Se on pitkä taival. Se on seittemästoista päivä... Mikskä... viiskytä seittemä tulloo seittemästoista päivä... No ni... [kääntää katseensa minuun]

Tutkija: Todella hienoo, onneks olkoon.

Olli: Noo kiitos kiitos. [niiskuttaa] Onha se... että sellai se... [tuijottaa lasittuneesti pöytää, ei ilmiselvästi aio jatkaa enää aiheesta]

Olli vakavoitui haastattelussa puhuessaan vaimostaan. Tutustumishaastattelun aikana sovimme Ollin kanssa haastattelupäivää ja hän epäili, ettei välttämättä pysty tulemaan muutaman viikon päästä päiväkeskukselle, koska hänen vaimonsa oli menossa lonkkaleikkaukseen. Epäilen leikkauksen nostattaneen Ollin mieleen ajatuksen vaimonsa voinnin hiipumisesta ja mahdollisesti lähenevästä poismenosta sekä heidän yhteisen aikansa vähenevyydestä. Vaikka Olli eri näitä teemoja suoraan sanonut, mielestäni haastattelukatkelmasta käy ilmi toistuvasti haikeus, harmittelu ja katuminen, jotka kertovat Ollissa heränneistä ajatuksista.

Musiikki toimi siis eräänlaisena herkistäjänä tässä tutkimuksessa. Tarkoitukseni oli selvittää musiikin nostattamia kokemuksia ja muistoja, mutta näiden lisäksi sain selkeästi viitteitä musiikin käyttämisestä oman elämän refleктоimisessa. Laukan tutkimuksessa musiikin käyttö oman elämän reflektionissa asettui vasta sijalle 18. mutta tekemissäni haastatteluissa huomasin, että tällaista musiikin avulla tapahtuva oman elämän reflektointi koetaan ehkä arvokkaampana kuin mitä aikaisemmissa tutkimuksissa on käynyt ilmi. Syynä tähän on todennäköisesti haastattelumetodini, jossa tarjosin haastateltaville *aikaa* ja *ymmärrystä*, sekä avoimen ilmapiirin ja *tilanteen*, jossa he saivat nostaa tämän asian esille (Jukka haastattelun päättyessä: ”Sinun kanssa ol olla mukava jutella ja muistella”). Laukan tutkimuksessa taas asiaa kysyttiin kyselylomakkeilla, jossa tällainen merkityksellisyys on vaikeaa nostaa esille. Ymmärtäminen tapahtuu kuitenkin vuorovaikutuksen kautta (Latomaa 2009, 80), eikä toista osapuolta voida korvata lomakkeella. Aivan haastattelunsa lopussa Maija kertoi sukujuhlista, joita heillä vietetään usein. Sukujuhliissa kävi pappina toiminut perheen ystävä, jonka poismeno herätti Maijassa vahvoja tunteita.

Maija: Virtasten suku on pitkä jo ja meil on hyvät suhteet, Virtanen... Matti Virtanenha se ol pappi tässä lähellä ja hää on kuollu, hää vihki meiät ja sitte tuli siunaamaan Mikon (Maijan puoliso) sitte vielä... Sit hän ittekkii kuoli vähän ajan päästä. - - minä sanoin tyttöille että ”kiitospuhetta en minä en jaksaa pittää” ni Terttu (Maijan vanhin tytär) sano sitte, vanhin tyttö, että... ”No minä kirjotan, puhele.”

Tutkija: Mm.

Maija: Myö käyti sillo edellisenä iltana saunassa ja... minä kylvin ja... minä ku tulin sieltä saunasta ni minä puhuin siihe (nauhuriin)... hän... hän kirjotti sen sitte.

Tutkija: Nii et hää sitte piti?

Maija: Hän sitte luki sen siellä muistotilaisuudessa. ”Äiti halus teitä kiittä mutta arveli voimansa vähenevän...”[ääni alkaa väristä, itku kurkussa] ”Mut... mut äitin ajatukset on tässä ja...” Hän sitte, hän sitte puhu. Taikka että muistopuhe on sitte iha... tyttären puhumana.

Tutkija: Mm... sillälaila...

Maija: [kokoaa hieman itseään, puhuu kovemmin] Mutta miusta se oli ihan... [ääni särkyä taas, tuijottaa käsiinsä itkua pidellen] Nii minun serkku sano että ei siinä ollu yhtää... [vetää henkeä] kuivaa silmää.

Tutkija: Nii ei varmasti. [otan haastateltavaa kädestä]

Maija: Nii... ihana... kiitos kiitos. Kaheksankymment henkee oli hautajaisissa... mutku hän oli nii kuulusa, kaikki tunti hänet...

Tutkija: Mm.

Maija: ...kun... [huokaisee] Mutta elämä on eletty.

Tutkija: Nii...

Maija: Ja kiitos siitä.

Tutkija: Ja näin se jatkuu.

Maija: Elämä jatkuu... [alkaa itkeä]

Päätimme Maijan haastattelun tähän. Suljin videokameran ja menin halaamaan Maijaa. Kun tämä rauhoittui hieman hain hänelle nenäliinoja ja istuimme vielä jonkin aikaa haastattelutilassa ja puhuimme ystävien merkityksestä. Kun Maija alkoi hymyillä, kysyin, jaksako hän lähteä takaisin päiväkeskuksen salin puolelle. Hän vastasi myöntävästi ja lähtiessäni saattamaan häntä saliin hän sanoi minulle ”Sinä se sitten ymmärrät meitä vanhempia ihmisiä”. Tämän jälkeen oli Maijan vuoro pitää minua kädestä kun kerroin hänelle, kuinka tärkeitä hänen sanansa olivat minulle.

8 POHDINTA

8.1. Tutkimuksen luotettavuudesta

Ymmärtävässä psykologiassa tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan tutkimuksen rakentumien kautta. Haastateltavan reflektointikykyyn liittyy vahvasti kieli ja käsitteet. (Latomaa 2009, 78-79.) Ymmärsin haastateltaviani myös kielenkäytöllisesti, eikä meillä ollut esimerkiksi murteen aiheuttamia ongelmia. Mitä tulee muistojen ja kokemusten kuvailemiseen, tiedän, että haastateltavani kuvasivat muistonsa ja kokemustaan niin hyvin kuin he osasivat ja niillä sanoilla, jotka ovat heidän omiaan. Kielellinen ilmaisu nousi haitaksi ainoastaan Tapion haastattelussa, koska Tapio ei kykene vammojensa takia välttämättä samanlaiseen kielelliseen ilmaisuun kuin muut haastateltavani ja hänen puheensa on epäselvää. En näe tätä kuitenkaan ongelmana, koska hänen ilmaisunsa ei vaikuttanut haastattelun etenemiseen eikä tulosten saamiseen. Uskon, että haastateltavien kertomat kokemukset ja ilmaisut vastaavat, ainakin heidän mielestään, heidän todellisena koettua kokemusta (ks. Korkiakangas 2005). Se, onko tämä tilanne ollut juuri samanlainen kuin heidän kuvailemansa ja mitä todellisuudessa oikeasti tapahtui, ei kuitenkaan aina välttämättä vastaa sitä, miten haastateltavat tilanteen muistavat. Nostalgialla voi olla tähän vaikutusta, sillä siihen liitetty surumielinen kaipaus ja menneisyydestä nostetut mielihyvän ja nautiskelun tunteet voivat muuttaa silloisen äärimmäisen ikävänä koetun kokemuksen muistoissa melkein kauniiksi katkeransuloiseksi. Muistojen ja eletyn elämän todellisuuden ongelmana on Korkiakankaan mukaan kollektiivinen amnesia, eli tuotamme muistoista tulkintoja, jossa häivytämme sosiaalisesti ja moraalisesti arveluttavien piirteiden rajoja (Korkiakangas 1996, 35-38).

Latomaasta kokemuksen tavoitettavuutta arvioidessa täytyy ottaa huomioon myös haastateltavien suojatoimenpiteet ja vastarinta. Suojatoimenpiteet muokkaavat tietoista kokemusta ja vastarinta estää kokemuksen tavoittamista. Herätetyt voimakkaat kokemukset, niin negatiiviset kuin positiivisetkin, voivat toimia virhelähteinä. Lievä positiivinen transferenssi on Latomaasta tutkimuksen edellytys. (Latomaa 2009, 79.) Haastatteluissa pitäydyimme mielestäni tällaisessa lievässä positiivisessa transferenssissa, enkä koe, että haastateltavien suojatoimenpiteet tai vastarinta olisivat aiheuttaneet tilanteita, joissa he olisivat päättäneet jättää jotain kertomatta. Ainakaan selkeästi tällaista tilannetta ei ole haastatteluista nähtävissä. Enemmän haastatteluihin saattoi vaikuttaa yhteisen kokemuspohjan

puuttuminen minun ja haastateltavien välillä, jota on mahdotonta tavoittaa ikäeromme kautta. Vaikka minun ja haastateltavieni välillä ei ollut yhteistä elämänhistorian ymmärtämiseen perustuvaa kokemusta, en kuitenkaan väittäisi, etteikö meillä olisi ollut mitään yhteistä kokemustaustaa. Vertailevan empatian kautta jotain kokemuksia jäi saavuttamatta, mutta tällöin pyrin luovaan empatiaan haastateltavan kokemuksen ymmärtämiseksi (ks. Latomaa 2009). Haastateltavieni ja minun välille muodostunut luottamussuhde teki mahdolliseksi yhdessä kokemisen ja avoimen vuorovaikutuksen (Jukka: ”Sinun kanssa oli mukava muistella”).

Siinä missä itse pyrin tietoisesti välttämään kaikenlaisia ennakko-oletuksia haastateltavista, jossain tapauksissa haastateltavat saattoivat heijastaa minua kohtaan omia ennakko-oletuksiaan. Esimerkiksi Pentin tapauksessa hän kainosteli hieman puhuessaan alkoholin käytöstä ja siitä, kuinka se oli nuorisoporukassa yhteinen (ja usein ainut) tekijä ja aktiviteetti. Pentti ei puhunut varsinaisista ryyppyreissuista, vaan alkoholin käytöstä yleisesti, koska saattoi olettaa, että minä nuorena akateemisena *neitinä* en ”lotraa” alkoholin kanssa samalla tavalla kuin nuorten poikien assosioidaan tekevän. Samaa huomasin tutustumishaastatteluissa, kun keskustelimme musiikkimausta. Haastateltavat eivät olettaneet, että olisin tuntenut ”heidän musiikkiaan”, eli vanhempia musiikkigenrejä, ollenkaan.

Haastattelujeni kestot kertovat mielestäni siitä, että haastateltavillani oli halua introspektioon ja näiden oivallusten jakamiseen kanssani. Tutkimustuloksia raportoidessani pyrin olemaan lojaali tutkimussuuntaukselleni eli tuomaan esille mahdollisimman paljon haastateltavien omia näkemyksiä esille heidän omalla tavallaan. En pyrkinyt siis rekonstruoimaan haastateltavien kokemuksia Perttulan (1995) mallin mukaan, vaan halusin antaa keräämäni rikkaan aineiston puhua puolestaan.

8.2 Musiikkiterapiaa tiedonkeruullisesta aspektista?

Tarkoituksenani tullessani päiväkeskukselle tekemään haastatteluja oli selvittää, millaisia musiikin nostattamat muistot ovat. Haastattelutapaa ja -raportointia tehdessäni halusin antaa haastateltavilleni, ikääntyneille, mahdollisuuden ja kanavan kertoa, kuinka he itse kokevat musiikin kautta muistojen muistelemisen ja muistojen sisällön. Tein haastattelut musiikin opiskelijana, aloittelevana tutkijana, joka halusi selvittää kiinnostavaa ilmiötä hakemalla siihen vastauksia ja tietoa kentältä, aiheen ammattilaisilta eli tässä tapauksessa ikääntyneiltä.

Aineistoani tarkastellessa esiin nousee musiikin terapiallinen rooli, esimerkiksi Jukan puhuessa ”aivojumpasta”, Ollin puhuessa ”virkistymisestä” tai Maijan jäsentävään muisteluun pyrkivässä, oman elämän kokonaisuuden hahmottamisessa, muistelun ja musiikin avulla. Joku

voisikin tehdä tulkinnan ja väittää, että olen haastatteluissa toteuttanut *musiikkiterapiaa*, vaikka tällaisista lähtökohdista tutkimusta ei lähdetty tekemään. Tilanteet muotoutuivat haastattelujen aikana vastaavanlaisiksi, *niin vain kävi*. Tästä nousee mielenkiintoinen kysymys: jos olisin musiikkiterapian opiskelija, olisinko automaattisesti lähtenyt ajatuksesta, että haastatteluista muodostuu tai voisi muodostua terapiaistunto? Miten haastateltavani olisivat suhtautuneet haastatteluun, jos olisinkin esittäytynyt musiikkiterapian opiskelijana tai eritoten alasta kiinnostuneena? Miten tutkimusta tehdessäni olisin terapeutina suuntautunut tiedonkeruulliseen aspektiin? Tein tätä tutkimusta itseäni varten, tarkoituksena selvittää, mitä haastateltavilleni on aikaisemmin elämässään tapahtunut. Lähtökohtanani ei ollut tuoda tästä heille konkreettista hyötyä tai hyvinvoinnillista funktiota, muuten kuin olemalla heille erilaisena juttukaverina aamu- tai iltapäivän ajan. Kuten jo aikaisemmin kuitenkin kävi ilmi, haastateltavat nostivat tämän näkökulman itse esille ja kokivat haastattelutilanteen heille erittäin merkityksellisenä toivoen useammin vastaavanlaisia mahdollisuuksia.

Haastatteluissa käyttämäni metodi ei ole kuitenkaan mitenkään uusi keksintö. Musiikkiterapiassa asiakkaan valitseman musiikin käyttö on yksi terapian muodoista (Peters 2000, 64-77) ja oman musiikin kuuntelulla ja ohjeistetulla kuvittelulla on pyritty esimerkiksi vähentämään fyysisten sairauksien aiheuttamaa kipua (Gimeno 2010) tai vakavista toimenpiteistä toipuessa (McCaffrey & Good 2000). Guided Imagynary and music, eli GIM, suuntauksessa terapeutin valitsemaa klassista musiikkia käytetään syvällisenä psykoterapeuttisena metodina. Suuntauksessa pyritään kannustamaan asiakasta kertomaan musiikin nostattamista kokemuksista ja terapeutin rooli on olla observoijana, mutta rohkaista samalla asiakasta kulkemaan musiikillisen kokemuksen läpi. (Bruscia 1995, 165-197.) Suuntauksessa keskitytään enemmän musiikin nostattamiin vahvoihin tunteisiin ja tuntemuksiin (Summer 2009) kuin muistoihin.

Pohtiessani musiikin avulla tapahtuvan tiedonkeruun ja terapian välistä suhdetta oli häkellyttävää huomata, että haastatteluissa käyttämiäni tiedonkeruullisia keinoja käytetään musiikkiterapiassa esimerkiksi osana suruterapiaa (ks. Bright 1997): tilanteeseen luodaan avoin ilmapiiri, jossa saa puhua vapaasti pelkäämättä toisten tuomitsemista ja annetaan samalla lupa tiedostaa menneisyydessä kohdattuja vaikeuksia sekä niihin suhtautumista silloin ja nyt. Tilanteessa annetaan arvoa emotionaaliselle sisällölle esimerkiksi improvisaatiomusiikin kautta, pyritään antamaan anteeksi ja hyväksymään itsensä, kuten jäsentävässä muistelussa. Suruterapiassa käytetään usein asiakkaalle tuttua musiikkia, joka toimii kannustimen lisäksi kommunikaatiokanavana, jolla asiakas voi ilmaista itseään (Bright 1997, 138). Tässä korostuu mielestäni haastateltavien valinta, tutkimuksessani en hakenut

haastateltavikseni suruterapian tarpeessa olevia, mutta kuten esimerkiksi Maijan haastattelusta käy ilmi, nämä menetyksen tunteet purkautuivat luonnollisesti haastattelun aikana, ilman että olisin eritoten lähtenyt pusertamaan niitä irti hänestä. Musiikilla saadaankin uusia kokemuksellisia ulottuvuuksia terapiaan, mutta mahdollisuus kertoa oma elämäntarinansa toiselle, joka kuuntelee ja ymmärtää tuomitsematta tai häkeltymättä, on jo itsessään terapeutista (Bright 1997, 138) ja tämä näkyi mielestäni haastatteluissani. Kuten jo aikaisemmin kävi ilmi, menetykset korostuvat ikääntyessämme (ks. Read 2013) jolloin myös tarve niiden käsittelylle kasvaa ja ilmeisesti tilanteen tullen näitä tuntemuksia myös puretaan, oli kyseessä sitten tiedonkeruullinen avoin haastattelu tai mahdollisesti näitä tuntemuksia käsittelevä musiikkiterapiallinen tapaaminen.

8.3 Päätäntö

Pyrin tässä tutkimuksessa syvemmin tarkastelemaan, millaisia muistoja ja kokemuksia musiikki herätti. Lisäksi halusin selvittää, kuinka ikääntyneet kokevat musiikin avulla muistojensa ja kokemustensa muistelun. Kuten jo aiemmin kuvasin, musiikki nostattaa muistoja ikääntyneillä. Musiikki auttoi nostattamaan omaelämäkerrallisten muistojen lisäksi muistoja lomamatkoista, läheisistä, harrastuksista, töistä ja heidän kokemastaan muutoksesta, joka ulottuu oman elämän ulkopuolelle esimerkiksi musiikin ja tapojen muutoksena. Musiikista koettiin olevan hyötyä muistelemisessa, eli tapahtumamuistillisen muistiaineksen haussa (Tulving 1993). Se toi mieleen vanhoja asioita ja tilanteita, joiden yhteydessä musiikkia oli kuunneltu tai joihin se assosioitui. Tutkimukseni tulokset myötäilevät aikaisempien tutkimuksien tuloksia; musiikki nostattaa muistoja ikääntyneillä (Hays & Minichiello 2005; Janata ym. 2007; Laukka 2007; Schulkind ym. 1999). He myös arvostavat musiikkia ja kokevat sen tärkeäksi asiaksi elämäänsä (Cohen ym. 2002). Haastateltavat kokivat haastatteluissa käytetyn avoimen menetelmän (kuunnellaan heidän valitsemaansa musiikkia ja keskustellaan) hyväksi tavaksi muistella kokemuksiaan, tuoden samalla esille, että vastaavanlaisille tilaisuuksille olisi enemmänkin kysyntää. Musiikin vaikutusta muistiin ja muistiaineksen palauttamiseen voidaan tutkia käyttämällä musiikkia ”kokonaisuutena”, ilman että sitä pilkotaan muistettaviksi palasiksi, kuten aikaisemmissa tutkimuksissa on tehty (Andrews ym. 1988; Clyburn & Cohen 1996).

Haastatteluaineistossa on hyvänä ja huonona puolena se, että niistä ei välttämättä saa vastauksia, mitä on lähdetty hakemaan. Parhaimmassa tapauksessa aineistosta nousee kuitenkin yllättäviä uusia tuloksia, joita tutkija ei ole tullut edes ajatelleeksi, kuten tässä tutkielmassa musiikin herkistävä vaikutus oman elämän reflektointiin, omaelämäkerrallisen

muisteluaineksen kautta eletyn elämän kokonaisuuden muodostamiseen (Palomäki 2004; Read 2013). Alun perin tässä tutkimuksessa tarkoitukseni oli kerätä muistoja, mutta lopputulos muotoutui huomattavasti laajemmaksi kokonaisuudeksi, jossa täytyi ottaa huomioon aivan eri asioita, etsiä uutta tietoa ja palata usein uudestaan uudella näkökulmalla haastatteluaineistoon. Nämä yllättävät löydöksen luovat pohjaa uusille tutkimuksille ja sitä kautta kohti uutta, parempaa ymmärrystä ilmiöistä.

Valitsemalla tällaisen lähestymistavan musiikin käyttöön muistojen ja kokemusten herättäjänä sekä oman elämän reflektoinnissa halusin näyttää, mitä vastaavanlaisella metodilla voidaan saada aikaan käytännössä. Jatkoa ajatellen olisi tärkeää tutkia lähemmin musiikin merkitystä oman elämän reflektoinnissa jollain muulla tavalla kuin lomakekyselyillä. Jatkotutkimuskysymyksenä haluaisin esittää, refleктоivatko ihmiset päättymässä olevaa elämäänsä musiikin kautta? Toinen jatkotutkimusta vaativa kysymys on mielestäni musiikin, muistojen ja muiden assosiaatioiden, kuten kappaleiden *sanoitusten* välinen yhteys. Millainen yhteys laulettujen kappaleiden sanoituksilla on nousseisiin muistoihin? En tässä tutkimuksessani keskittynyt kappaleiden sanoihin, sillä haastateltavani eivät nostaneet sanoituksia erikseen esille merkittävänä voimana muistojen herättelijänä, he puhuivat ”kappaleista” tai ”musiikista” sen kummemmin erittelemättä lyriikkaa tai musiikkia eri osiksi. Tästäkin aiheesta saisi mielestäni mielenkiintoisen tutkimuksen: rakentuuko musiikki ikääntyneiden mielestä osista, kuten melodia, sanoitukset tai rytmi, kuten nykyään opetetaan vai onko se heistä kokonaisuus, josta häviää jotain jos se pilkotaan osiin? Yleistystähän tästä näkökulmasta voisi tehdä tämänkin aineiston osalta, esimerkiksi Ainon haastattelussa kuunneltuamme ”*Satumaa*” tangon, jonka sanoissa lauletaan ”lennä laulu sinne missä siintää satumaa”, Ainolle tuli mieleen pääskysel ja niiden pitkä muuttomatka. En kuitenkaan rupea yleistämään, sillä kuten jo mainitsin, tämä ei noussut haastateltaviltani haastattelutilanteissa esille. Mielenkiintoista olisikin selvittää, mikä on musiikin ja lyriikoiden suhde ikääntyneillä esimerkiksi soittamalla käänösiskelmien (joita myös tämän tutkimuksen kappaleet sisälsivät) suomalaisia ja alkuperäisiä versioita, jota kautta päästäisi porautumaan musiikin ja lyriikoiden väliseen eroon muistojen herättäjänä.

Musiikilla on uniikki vaikutus meihin (Baird 2014; Tervaniemi 2006; Taipale 1999). Musiikilla on vaikutusta muistiin (Clyburn 1996; George 2011; Simmons-Stern 2010; Wang 2013) ja sillä on myös hyvin laaja hyvinvoinnillinen funktio (Creech; Jukkola; Skingley; Vink 2000). Musiikki tarjoaa tarvittaessa myös ilmaisullisen kanavan, jona avulla pystytään kommunikoimaan tunnetasolla, koskettaen ja palvellen jopa niitä, jotka eivät pysty kommunikoimaan verbaalisesti (Peters 2000). Tämän ainutlaatuisuutensa takia tulevaisuuden

vanhustenhoidossa tulisi mielestäni pyrkiä käyttämään musiikkia monipuolisemmin ja sen käyttöä myös terapeuttisiin tarpeisiin tulisi ulottaa mahdollisimman monille sektoreille. Vaarana pitkällä juoksuna on, että nykypäivän tehokkuuteen ja vähäisiin kustannuksiin pyrkivät ohjelmat luovat ikääntyneille tunteen liian suuresta muutoksesta sekä turvattomuuden tunteen siitä, että kukaan ei oikeasti välitä hänestä *ihmisenä ja kokevana olentona*, vaan hänet nähdään resurssien hukka-aukkona, jonka elämällä ei ole enää taloudellisesta näkökulmasta merkitystä. Tutkimuksien mukaan elämän tarkoituksellisuuden tunnetta lisääviä tekijöitä ovat hyvää terveyttä sekä toimintakykyä ylläpitävä toiminta ja antoisat ihmissuhteet (Read 2013), joita musiikki esimerkiksi auttaa ylläpitämään (Hays & Minichiello 2005).

LÄHTEET

- Aho, M. (2008). Fenomenologinen kuvaus Perhojokilaakson kanteleensoittotyölin kehollisesta oppimisprosessista. *Musiikki 3-4*, 58- 78.
- Andrews, M., Dowling, W., Bartlett, J., Halpern, A. (1998). Identification of speeded and slowed familiar melodies by younger, middle-aged, and older musicians and nonmusicians. *Psychology and aging*, 13(3), 462.
- Backman J., Himanka J. (2014). Fenomenologia. *LOGOS – ensyklopedia*. Haettu 9.3.2015 osoitteesta <http://filosofia.fi/node/2712>
- Baird, A., & Samson, S. (2014). Music evoked autobiographical memory after severe acquired brain injury: Preliminary findings from a case series. *Neuropsychological rehabilitation*, 24(1), 125-143.
- Benson, B. (2003). *The improvisation of musical dialogue: a phenomenology of music*. Cambridge: University Press.
- Bright, R. (1997). *Wholeness in later life*. London: Kingsley.
- Bruscia, K. (1995). Modes of Consciousness in Guided Imagery and Music (GIM): A Therapist's Experience of the Guiding Process. Teoksessa C. Kenny (toim.) *Listening, playing, creating: essays on the power of sound* (165-197). Albany: New York Press
- Gimeno, M. (2010). The effect of music and imagery to induce relaxation and reduce nausea and emesis in patients with cancer undergoing chemotherapy treatment. *Music and medicine*, 2(3), 174-181.
- Clyburn, L., Cohen, A. (1996). Memory for popular music in elderly and young adult listeners. *Canadian Acoustics*, 24(3), 30.
- Cohen, A., Bailey B., Nilsson T. (2002). The importance of music to seniors. *Psychomusicology*, 18, 89-102.

- Creech, A., Hallam, S., Varvarigou, M., McQueen H., Gaunt H. (2013). Active music making: a route to enhanced subjective well-being among older people. *Perspectives in Public Health*, 133, 36-43.
- Cuddy, L., Duffin, J., Gill, S., Brown, C., Sikkaand, R., & Vanstone, A. (2012). Memory for melodies and lyrics in Alzheimer's disease. *Music Perception: An Interdisciplinary Journal*, 29(5), 479-491.
- George, E., Coch, D. (2011). Music training and working memory: an ERP study. *Neuropsychologia*, 49(5), 1083-1094.
- Hankamäki, J. (2003). Dialoginen filosofia: teoria, metodi ja politiikka. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hays, T., Minichiello V. (2005). The meaning of music in lives of older people: a gualitative study. *Psychology of music*, 33(4), 437-451.
- Heidegger, M. (2000). Oleminen ja aika (käänt. R. Kupiainen). Tampere: Vastapaino. Aluperäisjulkaisu 1927.
- Heikkinen, E. (2013). Vanhenemisen ulottuvuudet ja vanhenemiseen vaikuttavat tekijät. Teoksessa E. Heikkinen, J. Jyrkämä, T. Rantanen (toim.) *Gerontologia* (393-405). Helsinki: Duodecim.
- Heikkinen, R-L., Kauppinen M. (2011). Mental well-being: a 16-year follow-up among older residents in Jyväskylä. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 52, (33-39).
- Helin S., von Bonsdorff, M. (2013). Palvelujärjestelmä terveyden, toimintakykyisyyden ja selviytymisen edistäjänä. Teoksessa E. Heikkinen, J. Jyrkämä, T. Rantanen (toim.) *Gerontologia* (426-443). Helsinki: Duodecim.
- Husserl, E (1995). *Fenomenologian idea: Viisi luentoa*. Suomentaneet J. Himanka, J. Hämäläinen & H. Sivenius. Helsinki: Loki-kirjat.
- Husserl, E. (1900). *Logische Untersuchungen, Erster Band: Prolegomena zur reinen Logik*. Nijhoff: Haag 1975.
- Hyvärinen, L. (2013). Näkö. Teoksessa E. Heikkinen, J. Jyrkämä, T. Rantanen (toim.) *Gerontologia* (198-206). Helsinki: Duodecim.

- Janata, P., Tomic, S. T., Rakowski S. K. (2007). Characterisation of music-evoked autobiographical memories. *Memory*, 15(8), 845-860.
- Jonas, J. (1991). Preferences of elderly music listeners residing in nursing homes for art music, traditional jazz, popular music of today, and country music. *Journal of Music Therapy*, 28(3), 149-160.
- Jukkola, R. (1999). Dementia musiikkiterapian haasteena – yhteislauluun perustuvan musiikkiterapian tarkastelua. Teoksessa J. Erkkilä & K. Lehtonen (toim.) *Musiikkiterapian monet kasvot : Suomen musiikkiterapiayhdistyksen 25-vuotisjuhlajulkaisu* (345-347). Jyväskylä: Suomen musiikkiterapiayhdistys.
- Kallinen, M., Kujala U. (2013). Kestävyys. Teoksessa E. Heikkinen, J. Jyrkämä, T. Rantanen (toim.) *Gerontologia* (153-159). Helsinki: Duodecim.
- Koivisto, K. (2006). Kognitiivisten toimintojen neurobiologinen tausta. Teoksessa T. Erkinjuntti, I. Alafuzoff (toim.) *Muistihäiriöt ja dementia* (195-207). Helsinki: Duodecim.
- Korhonen, M. (2013). Nopeus. Teoksessa E. Heikkinen, J. Jyrkämä, T. Rantanen (toim.) *Gerontologia* (161-165). Helsinki: Duodecim.
- Korkiakangas, P. (1996). *Muistoista rakentuva lapsuus: agraarinen perintö lapsuuden työnteon ja leikkien muistelussa*. Jyväskylän yliopisto. Etnologian laitos. Väitöskirja.
- Korkiakangas, P. (2005). Muistoista tulkintaan – muisti ja muisteluaineistot etnologian tutkimuksessa. Teoksessa P. Korkiakangas, P. Olsson & H. Ruotsalainen (toim.) *Polkuja etnologian menetelmiin* (129-145). Saarijärvi: Gummerrus Oy.
- Latomaa, T. (2009). Ymmärtävä psykologia – psykologia rekonstruktiivisena tieteenä. Teoksessa J. Perttula, & T. Latomaa (toim.) *Kokemuksen tutkimus: Merkitys-tulkintaymmärtäminen* (17-85). Tampere: Lapin yliopistokustannus.
- Laukka, P. (2007). Uses of music and psychological well-being among the elderly. *Journal of happiness studies*, 8, 215-241.
- Lewin, D. (1986). Music theory, phenomenology, and modes of perception. *Music Perception*, 3 (4), 327-392.

- Lumme-Strand, K. (2005). Vanhan ihmisen kohtaaminen haastattelutilanteessa. Teoksessa J. Ruusuvoori & L. Tiitula (toim.) *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus* (125-144). Tampere: Vastapaino.
- McCaffrey, R., Good, M. (2000). The lived experience of listening to music while recovering from surgery. *Journal of Holistic Nursing, 18*(4), 378-390.
- Moore, R., Staum, M., Brotons, M. (1992). Music preferences of the elderly: Repertoire, vocal ranges, tempos, and accompaniments for singing. *Journal of Music Therapy, 29*(4) 236-252.
- Olafson, F. (1987). *Heidegger and the philosophy of mind*. New Haven: Yale University Press.
- Palomäki, S-L. (2004). *Suhde vanhenemiseen. Iäkkäät naiset elämänsä kertojina ja rakentajina*. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in sports, physical education and health. Väitöskirja.
- Platel, H., Baron, J., Desgranges, B., Bernard, F., Eustache, F. (2003). Semantic and episodic memory of music are subserved by distinct neural networks. *Neuroimage, 20*(1) 244-256.
- Peters, J. S. (2000). Individuals who are elderly. Teoksessa Peters, J.S. (toim) *Music therapy : an introduction*. Springfield, Ill: Thomas.
- Perttula, J. (1995). *Kokemus psykologisena tutkimuskohteena : Johdatus fenomenologiseen psykologiaan*. Tampere: Suomen fenomenologinen instituutti.
- Perttula, J. (2005). Kokemuksesta tiedoksi: Fenomenologisen metodin uudelleenmuotoilua. *Kasvatus, 31* (5), 428–442.
- Perttula, J. (2009). Kokemus ja kokemuksen tutkimus. Teoksessa J. Perttula, & T. Latomaa (toim.) *Kokemuksen tutkimus : Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen* (116-158). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Petitmengin, C. (2006). Describing one`s subjective experience in the second person: An interview method for the science of consciousness. *Phenom Cogn Sci, 5*, 229-269.
- Read, S. (2013). Elämän tarkoituksellisuuden tunne. Teoksessa E. Heikkinen, J. Jyrkämä, T. Rantanen (toim.) *Gerontologia* (245-255) Helsinki: Duodecim.

- Schaie, K., Willis, S. (1996). *Adult development and aging*. New York : HarperCollins College Publishers.
- Schulkind M. D., Hennis L. K., Rubin D. C. (1999). Music, emotion and autobiographical memory: They're playing your song. *Memory & Cognition*, 27 (6), 948-955.
- Sihvonen, A-P., Martelin, T., Koskinen, S., Sainio, P., Aromaa, A. (2013). Terveet ja toimintakykyiset elinvuodet. Teoksessa E. Heikkinen, J. Jyrkämä, T. Rantanen (toim.) *Gerontologia* (66-71). Helsinki: Duodecim.
- Simmons-Stern, N., Budsona, A., Ally, B. (2010). Music as a memory enhancer in patients with Alzheimer's disease. *Neuropsychologia*, 48, 3164-3167.
- Sipilä, S., Rantanen, T., Tiainen, K. (2013). Lihasvoima. Teoksessa E. Heikkinen, J. Jyrkämä, T. Rantanen (toim.) *Gerontologia* (141-152). Helsinki: Duodecim.
- Skingley, A. (2010). Therapeutic effects of music and singing with elderly people. *Nursing Standard*, 24, 19, 35-41.
- Sorri, M., Huttunen, K. (2013). Kuulo. Teoksessa E. Heikkinen, J. Jyrkämä, T. Rantanen (toim.) *Gerontologia* (186-195). Helsinki: Duodecim.
- Summer, L. (2009). *Client perspectives on the music experience in music-centered guided imagery and music (GIM)*. Aalborg University. Viestintätieteiden laitos. Väitöskirja.
- Suominen, H. (2013). Luuston kunto. Teoksessa E. Heikkinen, J. Jyrkämä, T. Rantanen (toim.) *Gerontologia* (129-138). Helsinki: Duodecim.
- Suutama, T. (2013). Muisti ja oppiminen. Teoksessa E. Heikkinen, J. Jyrkämä, T. Rantanen (toim.) *Gerontologia* (216-226). Helsinki: Duodecim.
- Squire, L. R. (1992). Declarativ and non-declarativ memory: multiple brain systems supporting learning and memory. *Journal of cognitive neuroscience*, 4, 232-243.
- Tarvainen, A. (2005). "Between me and myself": äänellisen minän muotoutuminen Björkin kappaleessa *Undo*. *Musiikki*, 3, 66-91.

- Taipale, M. (1999). Musiikkiterapia dementian hoidossa. Teoksessa J. Erkkilä, & K. Lehtonen (toim.) *Musiikkiterapian monet kasvot : Suomen musiikkiterapiayhdistyksen 25-vuotisjuhlajulkaisu* (333-342). Jyväskylä: Suomen musiikkiterapiayhdistys.
- Tervaniemi, M. (2006). Musiikin havaitseminen. Teoksessa toim. H. Hämäläinen, M. Laine, O. Aaltonen & A. Revonsuo (toim.) *Mieli ja aivot. Kognitiivisen neurotieteen oppikirja* (185-188). Jyväskylä: Gummerrus Oy.
- Tulving E. (1987). Multiple memory systems and consciousness. *Human neurobiology*, 6, 67-80.
- Tulving, E. (1993). What is episodic memory? *Current directions in psychological Science*, 2 (3), 67-70.
- Vanhusstrategian työryhmä (2011). Juvan vanhustenhuollon strategia 2012-2020. Haettu 21.3.2015 osoitteesta <http://www.juva.fi/files/file/Hoivapalvelut/Juvan%20vanhustenhuollon%20strategia%202012-2020.pdf>
- Vink, A. (2000). The problem of agitation in elderly people and potential benefit of music therapy. Teoksessa D. Aldridge (toim.) *Music therapy in dementia care* (102-118). London: Jessica Kingsley.
- Wang, A., Tranel, D., Denburg, N. (2013). The Cognitive Effects of Music: Working Memory Is Enhanced in Healthy Older Adults after Listening to Music. *Neurology*, 80, 7-162.